

ŠTÚDIE

O čo ide v diskusii o umelom ukončení tehotenstva?

Mgr. Lucia BERDISOVÁ, PhD., LL.M.,

Ústav štátu a práva Slovenskej akadémie vied¹⁾

BERDISOVÁ, L.: O čo ide v diskusii o umelom ukončení tehotenstva?; Justičná revue, 72, 2020, č. 2, s. 155 – 178.

Autorka v príspevku argumentuje, že diskusia o umelom ukončení tehotenstva má nasledovné deficity. 1. V diskusii sa hľadá odpoveď na nesprávne položenú otázku, lebo kľúčovou otázkou nie je to, či plod má alebo nemá právo na život. 2. V skutočnosti pri regulovaní ukončenia tehotenstva nejde o vyvažovanie záujmov plodu, alebo hodnoty ochrany života, iba proti právu na súkromie tehotnej ženy – v stávke je oveľa väčší komplex práv. 3. Záujem tehotnej ženy nie je prioritne opozitný hodnote ochrany života plodu. Tieto nedostatky sa prejavili a posilnili aj vďaka rozhodovacej činnosti súdov.

The author claims the discussion on the termination of pregnancy has the following issues. 1. It strives to answer the wrongly posed question. The proper question is not whether the fetus has the right to life. 2. In fact, the legislation on termination of pregnancy does not simply balance the interests of fetus and right to privacy of the pregnant woman – there is much more complex web of rights at stake. 3. The interests of the pregnant woman are not simply in contrast to the value of protection of life. These issues have not been addressed in jurisprudence of courts, quite the opposite, they were mirrored in their case-law.

Protipólom nátlaku nie je sloboda, ale spolupatričnosť. (...) Na dosiahnutie tej, sa ale človek najprv musí stať nezávislým, nezávislosť je však iba cestou, nie miestom na usadenie sa.

Martin Buber, Reč o výchove, 1926

Mnohé ústavné témy prichádzajú vo vlnách. Niekedy máme pocit, akoby ani neexistovali. Zrazu však opäť vidíme líniu peny a zdvíhajúcu sa vodu.

V ostatnom polroku sa takto domácou právnou a spoločenskou diskusiou prevalilo päť poslancových návrhov na sprísnenie právnej úpravy umelého ukončenia tehotenstva v prospech

1) Tento príspevok vznikol v rámci projektu APVV-15-0267 „Právny pluralizmus: zmeny v chápaní práva“.

ochrany plodu.²⁾ Návrhy smerovali najmä k zrušeniu možnosti tehotnej ženy ukončiť tehotenstvo na základe žiadosti do 12-tich týždňov, alebo k obmedzeniu tejto možnosti zavedením ďalších prekážok, ako je zmena informovaného súhlasu, či povinnosť zhotoviť sonografickú snímku plodu a ženu s ňou oboznámiť. Navrhované bolo aj skrátenie lehoty, v ktorej je v súčasnosti preferované autonómne rozhodnutie ženy, resp. na určenie hranice bolo navrhované kritérium snímateľnosti tlkotu srdca plodu.

Cieľom tohto článku je predovšetkým poukázať na dva základné a tretí odvodený omyl v našej domácej, ale aj zahraničnej diskusii o umelom ukončení tehotenstva. Tieto omyly znižujú jej efektívnosť a možnosť jednotlivých aktérov a aktérok diskusie porozumieť si. Zároveň tak môžu viesť k právnej regulácii, ktorá nebude vystihovať hodnoty, ktoré by mali byť v demokratickom a právnom štáte chránené, a to ani z hľadiska procesu jej prijímania. Cieľom príspevku teda primárne nie je ponúknuť argumenty v prospech konkrétnej právnej úpravy umelého ukončenia a tehotenstva. Článok zároveň aspiruje na to, aby na základe odhalenia spomenutých mýtov aktuálnej diskusie rámcovo poukázal na problematické miesta v ostatnom čase predložených legislatívnych návrhov.

V prvej časti sa preto zameriame na rozhodnutia súdov, ktoré diskusiu o umelom ukončení tehotenstva doposiaľ formujú, keďže už v nich možno, podľa nášho názoru, vybadať problematické schémy prístupu k téme. Zaoberať sa tak budeme argumentáciou Najvyššieho súdu USA (ďalej aj „Najvyšší súd“) vo veci *Roe v. Wade*³⁾ z roku 1973 a *Planned Parenthood*⁴⁾ z roku 1992, a argumentáciou Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej aj „ústavný súd“) v rozhodnutí PL. ÚS 12/01 z roku 2007. Druhá časť štúdie je venovaná prvému problému diskusie, a to tomu, či si v diskusii kladieme správnu otázku. Respektíve, či si skutočne kladieme otázku, ktorú deklarujeme. Tu, opierajúc sa aj o authority, tvrdíme, že podstatnou vôbec nie je otázka, či plod má alebo nemá právo na život. V tretej časti je diskutované, či skutočne má byť v argumentácii v prospech umelého ukončenia tehotenstva akcent dávaný takmer výlučne na právo na súkromie ženy, resp. na jej autonómiu. Otázkou teda je, či nemáme v rámci balansovania pri tvorbe a hodnotení právnej úpravy umelého ukončenia tehotenstva okrem práva na súkromie (najmä v zmysle osobnej autonómie) brať ohľad aj na iné ústavné princípy a hodnoty, ktoré by svedčili v prospech slobodnej voľby ženy tehotenstvo umelo ukončiť. Táto časť sa zaoberá aj problémom kontrapozície záujmov tehotnej ženy a plodu pri úvahe o proporcionalite ukončenia tehotenstva, či už pri tvorbe legislatívy, alebo pri jej hodnotení. A konečne, štvrtá časť je venovaná rámcovému hodnoteniu predložených návrhov z pohľadu slepých uličiek, do ktorých sa naša diskusia o ukončení tehotenstva dostala.⁵⁾

---

2) *Išlo o návrhy poslanca R. Vašečku (číslo tlače 1580, 20. august 2019), poslancov a poslankyň zo strany Kotleba – Ludová strana Naše Slovensko (číslo tlače 1625, 23. august 2019), poslancov zo strany Sme Rodina – Boris Kolár (číslo tlače 1633, 23. august 2019), poslancov a poslankyň zo strany Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti (číslo tlače 1652, 23. august 2019) a poslankyň za Slovenskú národnú stranu (číslo tlače 1729, 27. september 2019). Posledný návrh nebol 5. decembra 2019 schválený v treťom čítaní, hoci pár minút predtým prešiel čítaním druhým. V príspevku budeme používať výraz „umelé ukončenie tehotenstva“, nie právnym poriadkom používaný termín „umelé prerušenie tehotenstva“.*

3) *Roe v. Wade, 410 U.S. 113 (1973), pričom v rovnaký deň bolo prijaté aj takmer neznáme rozhodnutie Doe v. Bolton, 410 U.S. 179 (1973).*

4) *Planned Parenthood of Southeastern Pa. v. Casey, 505 U.S. 833 (1992).*

5) *Tu treba poukázať aj na charakteristiku diskusie, ktorú napokon popisujú viacerí autori, a tou je jej emocionálnosť. O emocionálnosti otázky hovorí napokon aj Najvyšší súd USA vo veci Roe v. Wade. Aktéri a aktérky diskusie sa*

---

1 Súdne rámce debaty: *Roe v. Wade*, *Planned Parenthood*, PL. ÚS 12/01

Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA v prípade *Roe v. Wade* má viaceré kľúčové charakteristiky. Na jednej strane vymedzilo legitimitu delenia tehotenstva ženy na fázy, v ktorých sa mení možná miera ingerencie verejnej moci do rozhodovania ženy o ukončení tehotenstva, jednak explicitne zadefinovalo právo na ukončenie tehotenstva⁶⁾ a argumentačne ho postavilo na tzv. *due process of law* klauzule tak, ako je zakotvená v štrnástom dodatku americkej ústavy,⁷⁾ hoci nevyklúčilo ani dostatočnosť iného právneho základu z iných dodatkov.⁸⁾ Delenie na fázy bolo založené na hodnote a dôležitosti záujmov tehotnej ženy a plodu, vrátane života a zdravia, a to aj s ohľadom na životaschopnosť plodu.⁹⁾

Súd tak určil, že v štádiu približne do konca prvého trimestra musí byť rozhodnutie o ukončení tehotenstva prenechané na posúdení ženy a jej ošetrojúceho lekára (aj preto, že ukončenie tehotenstva je zdravotným rizikom). Od prvého trimestra by mal štát chrániť zdravie matky, a tak prípadne môže upraviť prístup k ukončeniu tehotenstva z dôvodov rozumne súvisiacich so zdravím tehotnej ženy. Keď plod dosiahne hranicu životaschopnosti, štát má chrániť záujem na potencialite života plodu a môže obmedziť alebo aj zakázať umelé ukončenie tehotenstva s výnimkou, ak je to nevyhnutné na zachovanie života alebo zdravia ženy. V rámci práva tehotnej ženy na súkromie, ktoré súd našiel v požiadavke slobody a zakryl ňou slobodnú voľbu ženy ukončiť tehotenstvo, bral súd do úvahy aj vplyv tehotenstva na zložitost' života ženy a na jej budúcnosť, a to najmä v kontexte narodenia sa zdravotne znevýhodneného plodu. Poukázal aj na psychologickú záťaž a niekedy až ujmu súvisiacu s materstvom, a napríklad s prijatím dieťaťa do rodiny, ktorá nie je spôsobilá sa oň postarať psychologicky alebo inak.¹⁰⁾ Podobne, zdravie matky, v záujme ktorého by štát mal povoliť ukončenie tehotenstva aj po prvom trimestri, treba, tentoraz v zmysle *Roe v. Wade* dvojčky, rozhodnutia *Doe v. Bolton*, vidieť „vo svetle všetkých faktorov – fyzických, emočných, psychologických, rodinných a aj s ohľadom na ženin vek, ktoré sú relevantné pre blaho pacienta“.¹¹⁾

---

snažia aj cez emócie promovat' svoju predstavu o vhodnom legislatívnom kompromise, ak vôbec uznajú jeho možnosť. Relatívne často sa tak stretáme napríklad s označovaním života plodu za „nevinný“ (návrh R. Vašečku, či návrh poslancov za Kotleba – LSNS). Popisovaním plodu ako nevinného však možno evokovat', že niekto iný je v danej situácii vinný. Zároveň, a toto je dôležité, je problematické pripisovat' plodu charakteristiku, ktorú nemá ako nadobudnúť, lebo nie je spôsobilý nadobudnúť jej opak – nemôže byť ani vinný, nemá totiž vôbec morálnu agenciu. Ak plod nemôže byť vinný, nie je zmysluplné hovoriť o ňom ako o nevinnom.

6) Súd o práve na ukončenie tehotenstva hovorí menej často než o tom, že rozhodnutie ukončiť tehotenstvo je chránené cez právo na súkromie. Aj u nás občas býva diskutovaná otázka, či existuje konkrétne právo, povezme právo na uznanie partnerstva osôb rovnakého pohlavia, ak nie je explicitne uvedené v ústave alebo inom ľudsko-právnom inštrumente. Ide tu však o konceptuálny zmätok, keďže základnou otázkou je, či je nejaké konanie kryté nejakým konkrétnym právom, a to už vo forme negatívneho alebo pozitívneho záväzku štátu. Či aj toto chránené konanie nazveme právom, je sekundárne. Bežne nehovoríme a nepotrebujeme hovoriť o práve na účes, vieme však, že štátna regulácia účesov, ako je to napríklad v Severnej Kórei, by porušovala ústavný princíp ľudskej autonómie, slobody a proporcionality – ktoré sú aj súčasťou práva na súkromie v širšom zmysle.

7) Relevantná časť dodatku znie: (...) žiaden štát nemá právo pozbaviť ktorúkoľvek osobu života, osobnej slobody alebo majetku bez riadneho zákonného postupu (...). Ústava Spojených štátov amerických; prekladateľ Peter Kresák. In: COOKE, E. J.: Ústava Spojených štátov amerických; Nadácia Občan a demokracia: Bratislava, 1999, s. 117.

8) *Roe v. Wade*, s. 153. Nie je nezaujímavým, že napaďnutá časť Texaského Trestného zákona, zakazujúca ukončenie tehotenstva z iných dôvodov než z dôvodu ochrany života ženy, bola považovaná lekárom, ktorý sa uchádzal o *locus standi* v spore, za vágnu, a preto neústavnú ako porušujúcu právnu istotu.

9) Tamže, s. 163 – 165.

10) Tamže, s. 153.

11) *Doe v. Bolton*, s. 192.

Tieto aspekty tehotenstva a materstva majú byť súčasťou rozhodovania sa ženy, v spolupráci s jej lekárom. Všimnime si ešte raz, že súd nepoložil plnú autonómiu rozhodovania na ženu samotnú. Na obmedzenie tejto voľby štát musí preukázať významný záujem (orig. *compelling state interest*), čo je základ prísneho ústavného prieskumu porovnateľný so striktnou aplikáciou formulky naliehavej spoločenskej potreby z Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd alebo s prísny testom proporcionality.¹²⁾

Najvyšší súd sa venoval aj otázke toho, či je plod osobou v zmysle ústavného práva. Túto otázku priniesli do diskusie strany a niektorí *amici curiae*. Súd odpoveď na ňu považoval za rozhodujúcu pre posúdenie limitov pre právnu úpravu ukončenia tehotenstva, lebo konštatoval, že ak by bol plod osobou, je celkom zjavné, že pani Roe, ktorá napadla neústavnosť právnej úpravy, by nemohla uspieť. Argumentačne skôr sporo súd vyslovil názor, že ani ústavná história ani text ústavy nesvedčia tomu, že slovo „osoba“ v štrnástom dodatku odkazuje aj na plod.¹³⁾ Súd tiež povedal, že jeho úlohou nie je rozhodnúť o tom, kedy začína život, čo sa stalo často opakovanou a mierne neinformatívnou formulkou. Nikto to od neho ani nemohol čakať. Korektne však vylúčil niektoré teórie začiatku života, keď poukázal na ich variabilitu. Napríklad neumožnil Texasu promoväť zákonnou formou takú teóriu, ktorá výrazne limituje slobodu ženy.¹⁴⁾ Texaská právna úprava sa tak nezmestila do štandardov na legislatívnu diskreciu vymedzenú Najvyšším súdom.

Rozhodnutie *Roe v. Wade* bolo výrazne kritizované. Očakávalo sa, že aj kvôli zmene obsadenia Najvyššieho súdu USA dôjde k jeho prejedikovaniu, alebo minimálne k výraznému ústupu od jeho základnej filozofie. Nestalo sa tak, napokon ani vo veci *Planned Parenthood* z roku 1992.¹⁵⁾ V tomto rozhodnutí Najvyšší súd preskúmaval Pensylvánsku úpravu umelého ukončenia tehotenstva, ktorá, okrem iného, vyžadovala súhlas manžela s umelým ukončením tehotenstva cez vyhlásenie ženy o tomto súhlase, vyžadovala informovanie ženy o nebezpečenstvách umelého ukončenia tehotenstva a čakaciu lehotu od tohto informovania do ukončenia tehotenstva. Tiež vyžadovala súhlas jedného rodiča pri ukončení tehotenstva maloletej, s výnimkou situácie medicínskej núdze.¹⁶⁾ V základe súd pri zvažovaní, či hlavnú argumentáciu v *Roe v. Wade* ochrániť alebo prejedikovať, bral do úvahy nielen doktrinálne, ale aj pragmatické argumenty¹⁷⁾ a rozhodol sa rešpektovať to, ako sa za dvadsať rokov spoločnosť a štáty na základe *Roe v. Wade* zriadili. Vyzdvihol tiež vplyv rozhodnutia na seba-uchopovanie a budovanie vlastnej identity, pričom zdôraznil aj aspekt, ktorý *Roe* takmer úplne prehliadol: „*Možnosť kontrolovať reprodukciu napomáha schopnosti žien participovať na hospodárskom a spoločenskom živote národa rovne (orig. equally) [s mužmi]*.“¹⁸⁾ K tomuto argumentu sa vrátíme v tretej časti štúdie. Následne súd odmietol prísny ústavný prieskum cez delenie tehotenstva na trimestre ako príliš rigidný a zaviedol voľnejší štandard prieskumu legislatívy cez neprimerá-

---

12) *Tamže*, s. 155.

13) *Tamže*, s. 156 – 158.

14) *Tamže*, s. 159 a s. 162.

15) *Za zachovanie základnej filozofie Roe v. Wade hlasovali štyria sudcovia a jedna sudkyňa – Sadra Day O'Connor. Traja z nich zahlasovali za zníženie štandardu, nie však za prejedikovanie Roe v. Wade. Dvaja chceli podržať pôvodný štandard prieskumu. K prejedikovaniu smerovali stanoviská štyroch sudcov. Podstata Roe v. Wade tak bola uchovaná vďaka jednému hlasu.*

16) *Planned Parenthood of Southeastern Pa. v. Casey*, s. 833.

17) *Tamže*, s. 854.

18) *Tamže*, s. 856.

O čo ide v diskusií o umelom ukončení tehotenstva?

---

né bremeno uložené tehotnej žene pri rozhodovaní (orig. *undue burden*). Takéto bremeno existuje vtedy, keď legislatíva, čo sa týka cieľa a/alebo následkov, kladie „významné prekážky žene pri prístupe k ukončeniu tehotenstva predtým, než plod získa viabilitu.“¹⁹⁾ Samotné odôvodnenie súdu tiež už viac stojí na tom, že pri ukončení tehotenstva ide o rozhodnutie ženy, nie rozhodnutie v spolupráci s lekárom.²⁰⁾

Takto vymedzeným testom potom neprešla podmienka vyhlásenia o súhlase manžela (predpokladá sa, že práve ten je otcom dieťaťa, alebo že práve ten má mať moc spolurozhodovať). Súd konštatoval, že akcent na záujem otca na plode nemôže byť rovnaký ako akcent na slobodu tehotnej ženy. Tá totiž, na rozdiel od manžela, znáša ako biologický fakt zásah nielen do svojho súkromného rodinného priestoru, ale aj do svojej telesnej integrity, ktorý má právna regulácia vziať do úvahy. Takáto právna úprava tiež podľa Najvyššieho súdu vyjadruje prekonaný a ústavne obsolétny *common-law* koncept manželstva s autoritou až nadvládou manžela nad manželkou.²¹⁾ Špeciálne sú touto úpravou ohrozené ženy, ktoré od partnera môžu očakávať fyzické, psychické alebo ekonomické týranie, ak by o súhlas s ukončením tehotenstva požiadali. Partner tak právnu úpravou nelegitímne získava efektívne veto.²²⁾

Rozhodnutie vo veci *Roe v. Wade* aj vo veci *Planned Parenthood* na dvoch miestach podporne argumentačne využil aj náš ústavný súd v rozhodnutí PL. ÚS 12/01 zo 4. decembra 2007. A to na potvrdenie ústavného základu slobodnej voľby ženy o možnosti ukončiť tehotenstvo, aj na potvrdenie legitimacy zmien právnych režimov umelého ukončenia tehotenstva v priebehu tehotenstva. Podstatou ústavného prieskumu bola otázka, či ochrana plodu počas prvých dvanástich týždňov tehotenstva, keď je preferované slobodné rozhodnutie ženy (v danom čase aj bez čakacej 48-hodinovej lehoty po odoslaní hlásenia o poskytnutí informácii žene),²³⁾ vyhovuje ústavnej maxime práva na život zakotvenej v Čl. 15 Ústavy Slovenskej republiky.²⁴⁾ Navrhovatelia, skupina poslancov, argumentovali tým, že právo na život plodu tak do 12. týždňa trvania tehotenstva nepožíva žiadnu ochranu proti matke, čo je v nesúlade s Čl. 15 ods. 1 a ods. 4 ústavy.²⁵⁾ Umelé ukončenie tehotenstva je teda diskutované ako obmedzenie

---

19) Tamže, s. 878.

20) Napokon, *Roe v. Wade* bolo kritizované aj prostredníctvom poukazov na to, kto inicioval zlepšenie prístupu k ukončeniu tehotenstva v prvej línii, respektíve, kto mal vplyv túto liberalizáciu presadiť – boli to lekári, ktorí neboli spokojní s úmrtiami a zdravotnými komplikáciami žien, svojich pacientok, ktoré ukončovali tehotenstvo nelegálne. Pozri HIRSHMAN, L.: *Sisters in Law*; Harpers-Collins Publishers: New York, 2016, s. 78 a nasl.

21) *Planned Parenthood of Southeastern Pa. v. Casey*, s. 897 – 899.

22) Tamže, s. 897.

23) Sprísnenie právnej úpravy ukončenia tehotenstva bolo vykonané zákonom č. 345/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Podmienkami, ktoré musela žena podľa napadnutého ustanovenia zákona v danom čase splniť, bola písomná žiadosť o ukončenie tehotenstva a absencia zdravotnej kontraindikácie.

24) Okrem prieskumu súladu § 4 (a iných) zákona č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva s čl. 15 ods. 1 a 4 ústavy, bol preskúvaný aj súlad ustanovení vyhlášky, ktorá zákon vykonávala (vyhlášky č. 74/1986 Zb. v znení zákona č. 98/1995 Z. z., ktorou sa vykonáva zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva) pre namietané nezmestenie sa do zákonného splnomocnenia, ktoré napokon ústavný súd aj potvrdil. Vyhláška limitovala 24-týždňovou lehotou ukončenie tehotenstva z dôvodu genetického poškodenia plodu, hoci zákonný limit pre tento dôvod ukončenia tehotenstva absentoval.

25) Len pre pripomenutie, Článok 15 ods. 1 ústavy znie: „Každý má právo na život. Ľudský život je hodný ochrany už pred narodením.“. A Článok 15 ods. 4 ústavy znie: „Podľa tohto článku nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.“.

práva na život, pričom na druhej strane má stať „nemateriálna hodnota súkromnej povahy“ podľa Čl. 19 ods. 2 ústavy.²⁶⁾

Ústavný súd sa explicitne a vzhľadom na očakávateľnú deferenciu, teda zdržanlivosť, nechcel vyjadriť k tomu, kedy začína ľudský život, či je umelé ukončenie tehotenstva správne a morálne, ani ako má vyzeráť optimálna úprava umelého ukončenia tehotenstva tak, aby bola v súlade s ústavou. Už v úvode svojej narácie vymedzil ako záujmy, ktoré sú pri právnej úprave ukončenia tehotenstva v hre, okrem práva na život a ochrany života pred narodením, aj právo na súkromie (vo verzii Čl. 16 ods. 1 a Čl. 19 ods. 1 a 2), právo na ochranu zdravia a dokonca aj právo na slobodu myslenia, svedomia, náboženského vyznania a viery, ktorú neskôr v príspevku bude hájiť Ronald Dworkin. Sám však s touto hodnotou ďalej nepracoval. Ústavný súd spomenul aj princíp slobody vo verzii, že každý môže konať to, čo nie je zákonom zakázané, a tiež medzinárodné ľudsko-právne záväzky.

Právo na život označil ústavný súd za „vstupnú bránu“ a zároveň za pilier ochrany ústavných práv. Vo svojej podstate ostatné práva, podľa nášho názoru, problematicky označil za rôzne variácie práva na život. Po tomto silnom hodnotení práva na život považoval súd za kľúčové určiť, či plod je subjektom práva na život, alebo či ním je až narodený človek.²⁷⁾ Toto je časť rozhodnutia, ktorá bola ovplyvnená dovtedajšou debatou, a ktorá tú následnú debatu v dôležitosti tejto otázky opätovne zafixovala.

Odpovedal, ako je známe, že tomu tak nie je, lebo ústavodarca odlišil právo na život narodených ľudí (Čl. 15 ods. 1 prvá veta ústavy) od „objektívnej hodnoty ľudského života“ (Čl. 15 ods. 1 druhá veta ústavy). Ako možno vyčítať z viacerých častí odôvodnenia, ústavný súd sa domnieval, že v prípade, ak by plodu prisúdil právo na život, umelé ukončenie tehotenstva by bolo prakticky vylúčené, hádam s výnimkou ochrany života tehotnej ženy.²⁸⁾ Právo na život podľa prvej vety Čl. 15 ods. 1 ústavy tak ústavný súd prakticky považoval za absolútne, a „právo na život nascitura by nemohlo byť v situácii klasického vyvažovania základných práv prevážené ochranou zdravia ženy ani inými dôvodmi spojenými väčšinou s ochranou súkromia tehotnej ženy“. Takýto záver súd bez ďalšej argumentácie pokladal za neprípustný, a teda už tu vlastne skryl prvé vyvažovanie. Preskúmanú právnu úpravu by po pripustení toho, že plod má právo na život, pokladal za zjavne neproporcionálnu, resp. by ju musel považovať za absurdnú z iných dôvodov. Akési špeciálne, slabšie právo na život pre plod, podľa ústavného súdu, nemožno vytvárať, a to s odkazom na potrebu rovnosti.²⁹⁾ Neskôr len spomenieme, čo zahraničná diskusia o silnejšom a slabšom práve na život hovorí. Náš ústavný súd následne konštatoval, že v porovnaní s inými princípmi má hodnota nenarodeného života „nižšiu mieru konkrétnosti“ a aj nižšiu mieru intenzity ústavnej ochrany. Vyvažovanie tejto hodnoty s inými hodnotami a najmä s právami síce ústavný súd principiálne nevyklúčil, malo by však podľa neho inú kvalitu. A tak ani následne nevykonával prísnejší trojkrokový test proporcionality.³⁰⁾ Konštatoval totiž aj to, že „[p]ovinnosť štátu zaistiť ochranu základnému právu, ktorá je pozitívnym aspektom

---

26) Článok 19 ods. 2 ústavy znie: „Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života.“

27) Časť II. A 1.1 rozhodnutia PL. ÚS 12/01.

28) Podobný názor bude neskôr v príspevku zastávať Ronald Dworkin.

29) Časť II. A 1.2 rozhodnutia PL. ÚS 12/01.

30) Časť II. A 1.3 a 2.4 rozhodnutia PL. ÚS 12/01.

O čo ide v diskusií o umelom ukončení tehotenstva?

---

*konceptie základného práva, pochopiteľne nie je identická s povinnosťou štátu zaistiť ochranu ústavou garantovanej hodnote.*³¹⁾

Podľa vzoru *Roe v. Wade* ústavný súd podradil rozhodnutie o umelom ukončení tehotenstva pod autonómiu ženy a jej právo na súkromie a vymedzil ťažkosti, ktoré žena v tehotenstve môže zažívať. Nehovoril však o širšom vplyve tehotenstva a materstva na život ženy.³²⁾

Keď sa súd zaoberal medzinárodnoprávnymi záväzkami, spomenul aj Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (CEDAW), ktorý normuje aj záväzok štátu umožniť žene slobodne a zodpovedne sa rozhodnúť o počte a čase narodenia detí a mať prístup k informáciám, vzdelaniu a prostriedkom, ktoré im umožnia uplatňovať tieto práva (Čl. 16 ods. 2 ústavy). Aj v tejto novo načrtnutej línii argumentácie sa avšak ústavný súd opäť vrátil k právu na súkromie.

Pri samotnom prieskume tak potom pre neho bola kľúčovou otázka, či je plod do 12-tich týždňov vôbec chránený. Takúto ochranu ústavný súd našiel, a to aj v procese ukončenia tehotenstva, kde ochranu života plodu postavil proti tehotnej žene, aj v pracovnoprávných a trestnoprávných predpisoch, ktoré plod chránia proti druhým. Rozumnosť takto položenej otázky je vlastne hlavným predmetom nášho záujmu v tomto príspevku. A keďže za arbitrárne súd nepovažoval ani delenie tehotenstva na fázy, zákonodarca sa podľa neho nedopustil excesu pri povolení ukončenia tehotenstva do jeho 12. týždňa iba na žiadosť ženy.

Po sumarizácii argumentačných línii rozhodnutí súdov ich východiská preskúmate v ďalších dvoch častiach štúdie.

2 Právnický mýtus I.: Ide o to, či plodu priznáme právo na život

Jednou zo slepých línii debaty o obmedzení umelého ukončenia tehotenstva je relevancia toho, že plod má právo na život, resp. že priznanie práva na život plodu má kľúčovú argumentačnú relevanciu. Debata sa tak odvíja od predpokladu, že proponenti vylúčenia, resp. obmedzenia možnosti ženy samej rozhodnúť sa o ukončení tehotenstva priznávajú plodu právo na život, pričom zástancovia (slovenského) legislatívneho *status quo*, alebo zástancovia rozšírenia možnosti voľby tehotnej ženy, naopak, právo na život plodu neuznávajú.³³⁾ Ak teda vyriešime otázku, či má plod právo na život, vyriešime otázku, aká má byť právna úprava ukončenia tehotenstva.³⁴⁾

Od tohto zmätenia sa následne odvíja aj tvrdenie, že hranica 12-tich týždňov tehotenstva (či iná hranica) nemôže byť pre proponentov práva na život plodu skutočne legitímnou pre akúkoľvek zmenu právneho režimu umelého ukončenia tehotenstva. Ak má totiž plod právo na život, má ho rovnaké počas celého tehotenstva. A tak toto právo musí prevážiť nad každým záuj-

---

31) Časť II. A 1.4 rozhodnutia PL. ÚS 12/01.

32) Časť II. A 2.2 rozhodnutia PL. ÚS 12/01.

33) Ako príklad pozri LUTERÁN, M. – BARTHO, B. – DANIŠKA, P. – CHROMÍK, A.: *Ako chrániť život; Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku*: Bratislava, 2014.

34) Táto debata sa potom štiepi na to, kto má autoritatívne rozhodnúť, či plod má právo na život a kedy život začína. Je to buď otázka expertná (rozhodovať majú typicky lekári/lekárky), expertno-hodnotová (rozhodovať majú typicky filozofi/filozofky), demokraticko-hodnotová (rozhodovať má najmä parlament alebo priamo ľud), hodnotovo-právna a judicovateľná (rozhodovať má najmä ústavný súd) alebo prirodzeno-právna (autoritou na odpoveď je Boh, prirodzenosť, či rozum). Samozrejme, prístupy možno na rôznych úrovniach kombinovať, a tak prisúdiť časť autority jednému subjektu, časť autority, napríklad kontrolnú, subjektu inému.

mom tehotnej ženy v akomkoľvek štádiu. Do druhého zmätenia upadá aj Ronald Dworkin, ktorého argumentáciou sa budeme zaoberať, hoci prvé zmätenie demaskuje. Zaujímavým je, že práve cez druhé zmätenie Dworkin identifikuje nepravdivosť toho prvého, ktoré je jeho východiskom.

Zhríme teda náš argument, ktorý sa skladá z dvoch krokov: 1. priznanie alebo nepriznanie práva plodu na život nie je kľúčovým v diskusii o právnej úprave umelého ukončenia tehotenstva; 2. ak aj plodu právo na život priznáme, neznamená to, že súčasná právna úprava umelého ukončenia tehotenstva je (morálne a) ústavne problematická.

Doktrinálne existujú dve silné argumentačné línie podporujúce prvé tvrdenie. Ako sme už spomenuli, jedna z nich následne súhlasí a druhá následne nesúhlasí s tvrdením druhým. Najprv sa budeme zaoberať argumentom, ktorý podporuje len tvrdenie v prvom kroku, argumentom už spomenutého Ronalda Dworkina. Následne prejdeme k vplyvnému argumentu, ktorý podporuje oba kroky, argumentu Davida Boonina, ktorý čerpá z argumentu Judith J. Thomsovej. Naša domáca diskusia existenciu týchto argumentov s malými výnimkami v podstate prehliada.³⁵⁾

2.1 Dworkin a vnútorná hodnota života

Ronald Dworkin v práci *Life's Dominion* (Nadvláda života) z deväťdesiatych rokov tvrdí, že ak sa prizrieme argumentácii konzervatívcov a argumentácii liberálov, ich východiská nebudú nevyhnutne odlišné v tom, aký status podľa nich plod má.³⁶⁾ Aj ten najkonzervatívnejší názor nepracuje s plodom ako osobou, ktorá je subjektom práv od počatia – podľa Dworkina by bola takáto línia nekonzistentná. Rovnako ani najliberálnejší názor nie je postavený na presnom opaku, teda na negovaní myšlienky o plode ako subjekte práv.³⁷⁾ Totižto, ak by podľa Dworkina konzervatívci skutočne považovali plod za osobu, teda by mu priznali práva, nebolo by možné ustupovať iným právam a záujmom tehotnej ženy, či spoločnosti. Zakázané by tak muselo byť

---

35) Takouto výnimkou je napríklad politológ Pavol Hardoš, ktorý zúženie diskusie na otázku právneho statusu plodu vidí a argumentuje v Booninovej línii: „Je zrejme neblahým dôsledkom súčasných debát, že otázka morálneho statusu plodu sa sploštila do otázky osoby. Kým konzervatívna tradícia vo svojom moralistickom absolutóriu, zdôrazňujúc status osoby od počatia, vedie až k neludskej prítomnosti, v reakcii na ňu osvietenecká tradícia pri zdôrazňovaní vývojových stupňov a kritérií niekedy opomína, že nie je všetko osobou, čo zasluhuje morálny zreteľ. (...) Celá diskusia o osobách môže zväzdať na scestie. Rozhodnutie o legitimité (či dokonca legálnosti) interrupcií nemožno uzavrieť určením morálneho statusu plodu. Či a kedy priznáme plodu morálny štatút osoby nič nezmení na fakte, že tento plod potrebuje pre svoj život a úspešný pokračujúci vývoj telo dospelaj ženy. (...) Koncept osoby a otázka, ako ju definovať, sú súčasťou problému, nie jeho riešením. Celá diskusia o plodoch ako osobách sa nesie v znamení záujmov dokázať, že interrupcie sú buď kardinálny morálny problém alebo, naopak, morálne bezproblémové. Nie sú ani jedným. Plod nie je osobou, no nie je ani kusom tkaniva bez morálneho štatútu. Priznanie, resp. upretie statusu osoby ale nevyrieši principiálne morálne dilemy v otázke interrupcií.“ HARDOŠ, P.: Pozri, kto je osobou: Interrupcie a morálny status plodu; in: *Kapitál*, 9/2018, dostupné na <https://kapital-noviny.sk/pozri-kto-je-osobou/> (20. november 2019).

36) V texte budeme z dôvodu širšej čitateľskej dostupnosti odkazovať najmä na druhú kapitolu knihy, ktorá vyšla v slovenskom preklade ako DWORKIN, R.: *Morálnosť interrupcií*; in: Kol. aut.: *Právo ženy?*; Kalligram: Bratislava, 2004, s. 100 – 154. Majme tu na mysli, že Dworkinova kniha vyšla krátko po mierne prekvapivom neprelomení rozhodnutia Roe v. Wade v rozhodnutí Planned Parenthood v 1992. Turbulentnosť doby je tak prírovnateľná k času po našom rozhodnutí PL. ÚS 12/01. Aktuálnosť Dworkinovho argumentu však trvá, keďže totožnými v zásade zostávajú aj argumenty v diskusii. Menia sa len technické možnosti, ktoré však nateraz len skracujú stupeň tehotenstva, v ktorom je plod schopný prežiť mimo tela matky, prípadne možno vykonať ukončenie tehotenstva iným spôsobom, než v minulosti. Pozri aj BERDISOVÁ, L.: *Umelé prerušenie tehotenstva 20 rokov po 20. -tich rokoch po páde komunizmu – prípad ektogenézy*; in: Pribelský, P. (ed.): *Ústavné právo 20 rokov po páde komunizmu*; Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk: Plzeň, 2011, s. 102 – 115.

37) Tamže, s. 101.

O čo ide v diskusií o umelom ukončení tehotenstva?

---

ukončenie tehotenstva aj z dôvodu incestu, či znásilnenia, či ohrozenia života a zdravia matky. Podľa Dworkina teda tento pohľad na status plodu v podstate nepripúšťa možnosť kompromisu.³⁸⁾ Zároveň, liberálna pozícia nie je obyčajným popretím právnej subjektivity plodu, hoci je podľa Dworkina s takouto koncepciou nezlučiteľná.³⁹⁾ V skutočnosti tak v diskusií nejde o to, či je plod subjektom práv, ale o to, aký rešpekt k „*vnútornej hodnote života*“ máme mať.⁴⁰⁾

Práve na potrebe ochrany posvätnosti života podľa neho stoja kresťanské či židovské učenia, ktoré pri zvažovaní umelého ukončenia tehotenstva vyžadujú ochraňovanie tejto hodnoty ako vychádzajúcej z Božej tvorivosti.⁴¹⁾ Názor katolíckej cirkvi na interrupcie bol dlhodobo založený nie na statuse plodu, ale na tom, že ide o zásah, ktorý „*znevažuje Boží tvorivý dar života*“.⁴²⁾ Potrebu ochrany hodnoty života taktiež vnímajú aj tehotné ženy, a to aj v prípade, že uprednostnia umelé ukončenie tehotenstva.⁴³⁾ Nekladú si teda abstraktnú otázku o statuse plodu a na základe odpovede na ňu sa nerozhodujú o tom, či ukončiť tehotenstvo. Ženy pri rozhodovaní vnímajú celý kontext a prepojenie vzťahov (aj seba a plodu), zodpovednosť za plod, za seba a za svoje okolie. Jednoducho, ženy neuvažujú o plode ako o zhľuku ľudských buniek. Preto je morálna problematickosť umelého ukončenia tehotenstva podľa Dworkina sumarizovateľná takto: „*Interrupcia je plytvaním vnútornou hodnotou – posvätnosťou, nedotknuteľnosťou – ľudského života, a je teda závažným morálnym prečinom, ak by nebola rozhodnutím proti interrupcii premrhaná vnútorná hodnota iných ľudských životov.*“⁴⁴⁾

V skutočnosti podľa Dworkina ani súdy nevnímajú plod ako nositeľa práv, hoci používajú ústavný základ, ktorý by tomu nasvedčoval. Napríklad Ústavný súd SRN v roku 1975 vyhlásil za neústavnú právnu úpravu umožňujúcu umelo ukončiť tehotenstvo do 12. týždňa bez udania dôvodu, a to na základe ustanovení Základného zákona, ktoré hovoria o práve na život a práve na telesnú integritu.⁴⁵⁾ Rozhodnutie odôvodnil tak, že právna úprava jednoducho ľudský život plodu nechráni vôbec.⁴⁶⁾ Podľa Dworkina by však v prípade, že by skutočne súd uznal existen-

---

38) DWORKIN, R.: *Life's Dominion. An Argument About Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*; Alfred A. Knopf: New York, 1993, s. 10. Dworkin však tiež ukazuje, že presvedčenie o morálnom statuse plodu nie je priamo reflektované v postoji k ukončeniu tehotenstva, resp. právnej regulácii ukončenia tehotenstva. Teda názor na ukončenie tehotenstva je podporený inou schémou myslenia, než morálnym statusom plodu (s. 13 – 14).

39) DWORKIN, R.: *Morálnosť interrupcií*; s. 102 – 106, či s. 124. Dworkin podrobnejšie sumarizuje základné argumenty oboch prístupov.

40) *Tamže*, s. 105 a nasl. Anglický text je tu viac inštruktážny, keďže hovorí o „intrinsic“ alebo „innate“ hodnote ľudského života. DWORKIN, R.: *Life's Dominion. An Argument About Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*; s. 11. Vnútornosť hodnoty vnímaná cez tieto anglické výrazy súvisí s apriórnosťou, teda s akousi nezávislosťou hodnoty od okolitých hodnôt v prostredí, a teda s jej autonómnosťou od skúsenosti. Kvalita vnútornej hodnoty nezávisí od iných premenných, nie je od iných hodnôt vyvođená a neslúži len ako prostriedok na realizáciu iných hodnôt. Porovnaj heslá „innate ideas“ a „intrinsic properties“ v BLACKBURN, S.: *Oxford Dictionary of Philosophy*; (druhé vydanie) Oxford: OUP, 2005, s. 186 – 187 a s. 189 – 190. Dworkin sám vysvetľuje inštrumentálnosť hodnoty ako jej užitočnosť na dosahovanie iných cieľov. Ak je niečo vnútorne hodnotné, nezávisí to od preferencie, názoru, či vôle, má to hodnotu samo osebe. DWORKIN, R.: *Life's Dominion. An Argument About Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*; s. 71.

41) DWORKIN, R.: *Morálnosť interrupcií*; s. 111.

42) *Tamže*, s. 113. Ani nepanoval názor, že plod má dušu od počatia. Naopak, napríklad Tomáš Akvinský si nebol v tejto otázke istý. *Tamže*, s. 114. Plod mal podľa oficiálneho katolíckeho učenia právo na život až od sedemdesiatych rokov minulého storočia, a ani tento názor nesúvisel s otázkou oduševnenia plodu. *Tamže*, s. 119 – 120.

43) *Tamže*, s. 140 – 142.

44) *Tamže*, s. 142.

45) *Tamže*, s. 148.

46) *Tamže*, s. 149.

ciu práva na život plodu a dal by mu status osoby, muselo byť odôvodnenie „logicky iné“.47) Muselo by sa totiž opierať o to, že každý zásah do života plodu je ústavne zakázaný, hádam s výnimkou potreby záchrany života tehotnej ženy.

Pre Dworkina je teda otázka, či plod má status osoby a má tak právo na život, otázkou o ktorej sa v skutočnosti oponenti umelého ukončenia tehotenstva ako práva ženy a na druhej strane jeho zástancovia nesporia (hoci tvrdia, že áno). Podľa neho by však zároveň odpoveď na ňu bola smerodajná pre tvorbu legislatívy o umelom ukončení tehotenstva. Afirmatívna odpoveď by totiž takmer úplne vylúčila ústavnosť umelého ukončenia tehotenstva, a to aj z dôvodu zdravotných kontraindikácií, ak nie je v hre samotný život matky.48)

V skutočnosti podľa Dworkina máme riešiť otázku, kedy začína mať život ľudského tvora vnútornú hodnotu a s akými následkami.49) Táto otázka teda spája obe strany debaty, ale zároveň nás všetkých rozdeľuje. A to preto, lebo každý má vlastnú koncepciu toho, čo je vnútornou hodnotou života – čo znamená posvätnosť života a ako ju rešpektovať – a tá prežaruje jeho alebo jej životom.50) V otázke umelého ukončenia tehotenstva teda ide o veľmi intímne, filozofické a aj nábožensky ovplyvnené vnútorné presvedčenia o zmysle života aj o zmysle smrti.51) Sú tu možné viaceré akcenty. Napríklad taký, ktorý akcentuje prirodzenú (orig. *natural*) hodnotu života pred hodnotnosťou tvorivosti života cez ľudský vplyv (orig. *human contribution to life's creative value*), bude považovať za problematické aj ukončenie tehotenstva geneticky poškodeného plodu. Balans medzi preferovaním biologickej a ľudskej investície v jednotlivých koncepciách podľa Dworkina možno aj hľadať aj testovať. Skutočnou otázkou teda je: „[J]e mrhanie biologickým životom, ktoré spočíva v zmarení ľudského života, niekedy odôvodniteľné preto, aby nebola premrhaná hodnota ľudského prínosu [a ľudskej účasti] na tomto živote alebo živote iných ľudí, čo by bolo iným spôsobom zmarenia [vnútornej hodnoty života]? Ak áno, kedy a prečo?“52)

Odpoveď na túto otázku je výslednicou našej voľby v rámci skôr spomenutých intímnych až spirituálnych sfér. A preto by ústavnou implikáciou podľa Dworkina malo byť to, že táto voľba, resp. komplex volieb je krytý cez hodnotu slobody (a práva na súkromie vrátane reprodukčnej autonómie) a špeciálne cez hodnotu náboženskej slobody a vierovyznania.53)

Navyše, Dworkin v *Nadvláde života* aj v neskorších prácach tvrdí, že ak ide o tento typ intímnych otázok, právo na ich reguláciu a mieru zásahu verejnej moci je ovplyvnené aj našou koncepciou toho, akú úlohu má zohrávať náboženstvo v štáte. Konkrétne, aký model vzťahu náboženstva a vlády, resp. aký kompromis medzi modelmi si zvolíme – tolerantný sekulárny štát alebo tolerantný religiózny štát?54) Dworkin argumentuje v prospech tolerantného sekulárne-

---

47) Tamže.

48) V tomto pohľade by tak to, ak by náš ústavný súd konštatoval, že plod má právo na život, malo znamenať fakticky to, že právna úprava umelého ukončenia tehotenstva do 12. týždňa tehotenstva je neústavná.

49) DWORKIN, R.: *Life's Dominion. An Argument About Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*; s. 22.

50) Tamže, s. 28 a s. 70 a nasl. O vnútornej hodnote života ako o jednom z dvoch široko zdieľaných „abstraktných princípov v ľudskej situácii“, vďaka ktorým je možná politická a iná hodnotová diskusia, hovorí Dworkin. DWORKIN, R.: *Is Democracy Possible Here? Principles for a New Political Debate*; Princeton – Oxford: Princeton University Press, 2006, s. 9. Druhým takýmto princípom je osobná zodpovednosť – zodpovednosť každého z nás za realizovanie úspešného života, vrátane vymedzenia, aký život je úspešným pre nás. Ide tu o dva parametre dôstojnosti.

51) DWORKIN, R.: *Life's Dominion. An Argument About Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*; s. 91 a nasl.

52) Tamže, s. 94.

53) Tamže, s. 116 a nasl., s. 154 a nasl.

54) DWORKIN, R.: *Is Democracy Possible Here? Principles for a New Political Debate*; s. 55 a nasl., s. 67.

---

ho prístupu, a tak argumentom pre obmedzenie slobody v oblasti umelého ukončenia tehotenstva (podobne aj v iných otázkach) nemôže byť to, že väčšina má istý názor, resp. že väčšinová alebo akákoľvek religiozita, by bola vyrušená.⁵⁵⁾

2.2 Boonin a možné zásahy do práva na život

Náš ústavný súd v rozhodnutí PL. ÚS 12/01, podobne ako Dworkin, vychádza z toho, že právo na život je buď absolútne, alebo takmer absolútne. Alternatívne jeho ochrane ústavní sudcovia a sudkyne prisudzujú veľmi vysokú dôležitosť, ktorá by v teste proporcionality v treťom kroku (alebo v Alexyho formule)⁵⁶⁾ znamenala, že život plodu by musel prevážiť nad takmer každou inou hodnotou, hádam s výnimkou vážneho ohrozenia života matky. Ani vážne ohrozenie zdravia matky, či zdravia plodu by pre nich nebolo dôvodom zmaříť právo na život plodu – ak by ho teda podľa nich plod mal. Tento názor tak predpokladá, že uznaním práva na život plodu, ak toto je odpoveď na otázku, ktorú si máme klásť, debata končí.

Avšak aj v našej domácej diskusií sa vyskytli názory, podľa ktorých aj v prípade, že plod je osobou s právom na život, sú závery ústavného súdu udržateľné. Tomáš Lalík napríklad argumentuje, že aj výklad ústavy aj výklad Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý je väčšinou postavený na absencii práva na život plodu, je neprirodzený, a že aj v prípade priznania tohto práva plodu môžeme dané právo vyvažovať s inými právami a hodnotami, a to rozlične podľa štádia tehotenstva.⁵⁷⁾

Napokon tu môžeme pripomenúť, že aj výnimky konania, ktoré zmaria život a nie sú trestné, môžeme považovať za obmedzenia práva na život. Článok 15 ods. 4 ústavy⁵⁸⁾ tak pripúšťa vyvažovanie, a to aj s cieľom ochrany iných hodnôt, vrátane hodnoty života seba alebo inej osoby. Toto vyvažovanie robí zákonodarca pri prijímaní legislatívy, ktorá isté konania, ktoré by inak boli trestné, neoznačí za protiprávne. Napríklad, pri nutnej obrane nesmie byť obrana celkom zjavne neprimeraná útoku. A tak aj útok na zdravie, nielen život, obrana proti ktorému vyústi do vzatia života útočníkovi, môže byť v istých situáciách považovaná za nie celkom zjavne neprimeranú, a teda nie protiprávnú.⁵⁹⁾

David Boonin v práci *A Defence of Abortion* (Obrana umelého ukončenia tehotenstva)⁶⁰⁾ poskytuje viacero odpovedí kritikom pripustenia umelého ukončenia tehotenstva v prípade, ak plodu priznáваме právo na život. Zdôrazníme, že Boonin, podobne ako Dworkin, používa platformu diskusií o morálnosti ukončenia tehotenstva a nerobí silný právny argument. Na druhej

---

55) Zároveň pri určovaní toho, či je umelé ukončenie kryté právom na súkromie a pri určovaní toho, ako chrániť hodnotu života, je dôležité naše čítanie ústavy. Tu je teda aj ústavno-interpretáčný rozmer diskusií cez príklon k originalizmu alebo progresívnym štýlom výkladu. DWORKIN, R.: *Life's Dominion. An Argument About Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom*; s. 116 a nasl.

56) Pozri napr. WINTNER, J.: *Alexyho vážící formule*; in: *Právník*, 2016, roč. 155, č. 5, s. 446 – 461.

57) Pozri napr. LALÍK, T.: *Právo na život ako základné ľudské právo*; in: *Bulletin slovenskej advokácie*, roč. 14, 2008, č. 7-8, s. 19 – 27. Lalík argumentuje, že aj výklad ústavy aj výklad Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ktorý je postavený na absencii práva na život plodu, je neprirodzený, a že aj v prípade priznania tohto práva plodu môžeme toto právo vyvažovať s inými právami a hodnotami, a to rozlične podľa štádia tehotenstva.

58) Článok 15 ods. 4 ústavy znie: „Podľa tohto článku nie je porušením práv, ak bol niekto pozbavený života v súvislosti s konaním, ktoré podľa zákona nie je trestné.“

59) Porovnaj § 25 zákona č. 300/2005 Z. z. *Trestný zákon*. Porovnaj aj iné ustanovenia štvrtého oddielu prvej časti *Trestného zákona*. Takmer u všetkých existuje hodnota, ktorá za istých okolností preváži hodnotu ľudského života, a to aj vtedy, ak nejde o záchranu života iného.

60) BOONIN, D.: *A Defence of Abortion*; Cambridge University Press: New York, 2003.

strane, je celkom samozrejmé, že argument o morálnosti nejakého konania je použiteľný ako argument prípustnosti tohto konania zákonom. Ak je niečo morálne, má to byť právom dovolené. Naopak to neplatí. Liberálny demokratický štát nám v živote umožňuje z dobrých dôvodov robiť voľby, ktoré sú považované za nemorálne.

Booninova stratégia reakcie na odporcov ukončenia tehotenstva je taká, že na účely argumentu prijme východiskovú pozíciu kritikov, a až na tomto spoločnom podklade protiargumentuje.⁶¹⁾ Boonin uznáva, že jeden z protiargumentov je, že v skutočnosti môžeme vytvoriť rôzne kategórie práva na život. Opačné konštatovanie nachádzame v rozhodnutí nášho ústavného súdu.⁶²⁾ Tiež uznáva, že ďalším protiargumentom môže byť ten, že právo na život, aj keď ho nerozdelíme na slabšie a silnejšie, môže byť prevážené iným veľmi silným záujmom na ochrane inej hodnoty.⁶³⁾ Absencia protiprávnosti činu inak trestného je v podstate verziou tohto protiargumentu. Boonin ako príklad uvádza to, že ukončenie tehotenstva môže byť odôvodnené zabránením katastrofickej nadpopulácie. Alebo môže právo na život plodu balansovať s právom na rodovú rovnosť aj vo verzii, v ktorej ju spomína Planned Parenthood. K tomu sa ešte vrátíme v časti 3.1 príspevku.

Sám Boonin však napokon ponúka iné typy protiargumentov, ktoré považuje za silnejšie, lebo sú základom pre lepšie zapojenie kritikov do argumentácie.⁶⁴⁾

2.2.1 Kedy máme plodu prisúdiť právo na život?

Predovšetkým sa najprv zaoberá rozumnosťou rôznych kritérií pre prisúdenie práva na život plodu, a postupne ich rozumnosť vyvracia. Takto argumentuje proti kritériu zahniezdenia sa v maternici, kritériu ľudskej podoby, kritériu skutočného pohybu plodu, kritériu viditeľného pohybu plodu, kritériu mozgovej aktivity, či kritériu životaschopnosti.⁶⁵⁾ Pri kritériu mozgovej aktivity však Boonin navrhuje tzv. budúcnosť-ako-naša argument (orig. *future-like-ours*). Ide v ňom o to, že je nemorálne pripraviť iného jedinca o budúcnosť, v ktorej by získal skúsenosti a mal šancu naplniť si svoje túžby. Boonin však hovorí o naplnení ideálnych túžob, túžob za ideálnej situácie. Niekedy totiž naše aktuálne túžby alebo potreby, ako napríklad potreba napiť sa z pohára na stole, môže byť v rozpore s inými túžbami, ktoré naplnením tých prvých zmaríme. A to napríklad z dôvodu nepoznania situácie (voda v pohári bola otrávená).⁶⁶⁾ Naplnenie aktuálnej túžby samovraha – nežiť, zbavuje ho budúcnosti, akou je tá naša. Tu však nejde o ideálnu túžbu a ideálnu situáciu, keďže je v nej nejakým spôsobom prítomná napríklad trauma.⁶⁷⁾

A teraz ďalší krok argumentácie: túžby budeme mať vtedy, keď budeme mať vedomie a vedomé túžby. Teda keď budeme mať, zjednodušene povedané, dostatočne vyvinutý mozog.⁶⁸⁾ Tieto túžby otvárajú potenciál mať budúcnosť, akou je tá naša. Z toho dôvodu je potom vývoj mozgu predsa len relevantný z morálneho hľadiska, a tak prenesene aj z právneho. Kľúčovou pre vedomé túžby je organizovaná aktivita v cerebrálnom kortexe plodu, ktorá sa vyskytne nie-

---

61) *Tamže*, s. 17.

62) *Tamže*.

63) *Tamže*, s. 18.

64) *Tamže*.

65) *Tamže*, s. 91 – 132.

66) *Tamže*, s. 123.

67) *Tamže*, s. 124.

68) *Tamže*.

O čo ide v diskusií o umelom ukončení tehotenstva?

---

kedy v období medzi 25. až 32. týždňom.⁶⁹⁾ Lenže, ako konštatuje Boonin, ak aj toto platí, absolútna až drvivá väčšina ukončení tehotenstva sa deje v období kratšom.⁷⁰⁾

Preto ak plodu aj priznáme právo na život od získania organizovanej cerebrálnej aktivity mozgu, stále ostanú umelé ukončenia tehotenstva typicky morálne.

2.2.2 Plod s právom na život od počatia a argument samaritánky

Boonin však ponúka aj argument, pri ktorom na účely diskusie súhlasí s tým, že plod má právo na život od počatia. Ide o argument dobrého samaritána, pričom jeho podstatou je analógia tehotnej ženy so samaritánom, ktorý sa dobrovoľne rozhodne poskytnúť svoje telo pre naplnenie potrieb iného. Na to však ten druhý, benefitujúci, nemá právo.⁷¹⁾ Argumentačne sa Boonin inšpiruje Judith J. Thomsonovou, ktorá v slávnej eseji o obhajobe ukončení tehotenstva zo sedemdesiatych rokov prirovnala tehotenstvo ženy k tomu, keď je na ženu, jej krvný obeh, bez jej súhlasu napojený chorý huslista v bezvedomí. Žena bola s týmto cieľom unesená, pričom práve ona jediná mala byť potrebná na jeho prežitie. O deväť mesiacov sa obličková choroba huslistu má vyliečiť a jeho prežitie tak už nebude závisieť od ženy.⁷²⁾ Otázka znie, či je ne/morálne, aby sa žena od huslistu odpojila. Naša morálna intuícia je v tomto prípade celkom jasná. Nie je to nemorálne.

Boonin na argumente samaritánky teda tvrdí, že nie je morálnou povinnosťou ženy bremeno napĺňania potrieb plodu strpieť. Totiž, on Thomsonovej argument ani nevykladá tak, že jeho podstatou je prevaha práva ženy na telesnú autonómiu pred právom na život huslistu. Vykladá ho tak, že Thomsonová tvrdí, že žiadny takýto konflikt neexistuje. Teda žena by odpojením ani nezasiahla do práva na život huslistu, lebo aj keď on toto právo má, nemá právo používať ženské obličky.⁷³⁾ Teda odpojenie sa bude síce viesť k jeho smrti, ale nepôjde o porušenie jeho práva na život. Boonin v podstate reaguje na kritiku Thomsonovej obrazu. Takto odpovedá na viac než tucet námietok.⁷⁴⁾ Budeme reprodukovať dve reakcie, ktoré sa bežne vyskytujú aj v našej domácej diskusií.⁷⁵⁾

---

69) Tamže, s. 127.

70) V roku 2018 podľa Národného centra zdravotníckych informácií bolo 64,7 % umelých ukončení tehotenstva vykonaných už do 8. týždňa tehotenstva a 4 % do 13. týždňa tehotenstva. A 15,8 % umelého ukončenia tehotenstva sa vykonalo zo zdravotných dôvodov: <http://www.nczisk.sk/Aktuality/Pages/Potravy-v-SR-2018.aspx> (3. december 2019). Informácie z roku 2017 sú spracované komplexnejšie a vyplýva z nich, že žiadne umelé ukončenie tehotenstva, a to ani zo zdravotných dôvodov, sa nevykonalo po 24. týždni tehotenstva. Pozri Kol. aut.: Potraty v Slovenskej republike 2017; Edícia zdravotnícka štatistika. Národné centrum zdravotníckych informácií: Bratislava, 2018, s. 42, dostupné na: http://data.nczisk.sk/statisticke_vystupy/Potravy/Potravy_v_SR_2017.pdf (3. december 2019).

71) Tamže, s. 133.

72) THOMSONOVÁ, J. J.: Obrana interrupcií; in: Kol. aut.: Právo ženy?; Kalligram: Bratislava, 2004, s. 24 a nasl.

73) BOONIN, D.: A Defence of Abortion; s. 137.

74) Boonin formuluje a vyvracia (i) námietku tichého súhlasu, (ii) námietku prevzatia zodpovednosti, (iii) námietku rozdielu medzi zabitím a ponechaním zomrieť, (iv) námietku chceného versus predvídateľného následku, (v) námietku rozdielu medzi cudzincom a potomkom, (vi) námietku rozdielu medzi dospelým a dieťaťom, (vii) námietku iných bremien, (viii) námietku vlastníctva orgánov, (ix) námietku podpory plodu, (x) námietku rozdielu medzi vyňatím/odpojením a abortom, (xi) námietku tretej osoby, (xii) feministickú námietku, (xiii) námietku povinnosti zachrániť huslistu, (xiv) námietku kompenzovania a (xv) námietku nekonzistentnosti. Je relatívne častou stratégiou protiargumentujúcich poskytnúť analógie, ktoré sú podľa nich výstižnejšie než tá Thomsonovej. To napokon robí aj Boonin. Eric Wiland napríklad k tehotenstvu konštruuje analógiu o oddeliteľnosti zrastených dvojčiat. Toto oddelenie by pre jedného z nich malo byť fatálne. Pýta sa, aká je naša morálna intuícia v takomto prípade. WILAND, E.: Unconscious violinist and the use of analogies in moral argument; in: Journal of Medical Ethics, roč. 26 (2000), s. 466 – 468. Aj táto analógia má však, podľa nášho názoru, viaceré problémy – napríklad ráta s plnou agenciou oboch dvojčiat a s rovnakou kreatívnou potencialitou ich minulého a budúceho života. Tak to však v prípade tehotenstva nie je.

V prvej sa Boonin vysporiada s tvrdením, že žena implicitne vyslovila súhlas s existenciou plodu a s tým, že sa oň bude starať, lebo vykonávala dobrovoľnú aktivitu, ktorá k jeho vzniku viedla. Tým je potom analógia medzi huslistom a ženou nepresná. V nej žena nevykonávala žiadnu dobrovoľnú aktivitu, ktorá, hoci aj nechcene, mohla viesť k napojeniu huslistu na ňu. Boonin však tvrdí, že dané ešte neznamená, že dala súhlas na použitie svojho tela.⁷⁶⁾ Nikto by nepovedal, že tým, že som v noci kráčala v nebezpečnej časti mesta, dala som implicitný súhlas s tým, aby mi bolo ublížené.⁷⁷⁾ A naša morálna intuícia je rovnaká aj vtedy, ak zo situácie dáme preč útočníka, ktorý robí niečo protiprávne. Boonin ponúka obraz, keď do nemocnice príde dobrovoľne človek kvôli kozmetickej plastickej operácii. Z dôvodu chyby počítačového systému, o ktorej vedel, že môže nastať (Boonin pracuje s chybou pri zmene tisícročia) mu nie je vykonaný zákrok, kvôli ktorému prišiel, ale je na neho napojený huslista.⁷⁸⁾ Situácia teda nastala kvôli porušeniu práva zo strany tretej osoby. Tvrdili by sme, že pacient nie je oprávnený sa od huslistu odpojiť? Podľa Boonina celkovo nemožno prisúdiť súhlas tomu, kto vzhľadom na kontext situácie tento súhlas nedal, tak ako to, že keď niekto zabudne peniaze na stole v reštaurácii, neznamená, že tieto peniaze sa s jeho implicitným súhlasom stávajú obslužným.⁷⁹⁾ Je tiež otázne, či právo na použitie tela možno preniesť na iného s účinkom, že sa ho na nejakú dobu (napr. 9 mesiacov) vzdáte, aj ak by ste zmenili v priebehu použitia názor.⁸⁰⁾

Ďalšia námietka hovorí, že žena má zodpovednosť za stav vecí – tehotenstvo ktoré nastalo v dôsledku jej dobrovoľnej aktivity, aj keď nechcela, aby nastalo.⁸¹⁾ U ženy, na ktorú je pripojený huslista, to tak nie je, preto je podľa kritikov Thomsonovej jej záver nevýstižný pre tehotenstvo. Tehotná žena tak musí znášať zodpovednosť za to, že vznikol niekto, koho prežitie je od nej závislé.⁸²⁾ Boonin však tvrdí, že žena síce nesie zodpovednosť za vznik plodu, ale nemá zodpovednosť za potreby plodu a nevznikla jej povinnosť ich naplňať. Ponúka analógiu hedonistu. Hedonista robí jemu príjemnú aktivitu, ktorej následkom môže byť, že huslistovi, ktorý je už aj tak v kóme, bude dodaný plyn, ktorý spôsobí, že síce ostane v kóme, ale život sa mu predĺži o niekoľko mesiacov. Zároveň vznikne možnosť ho po čase prebudiť, ale iba za predpokladu, že bude napojený na krvný obeh hedonistu.⁸³⁾ Hedonista bude mať podľa Boonina zodpovednosť za huslistovu existenciu, ale nie za to, že má potreby na prežitie, ktoré závisia od tela hedonistu. Preto hedonista nemá morálnu povinnosť poskytnúť huslistovi svoje telo, kým sa prebudí z kómy (hoci možnosť prebudenia sa z kómy privodil on sám). Rovnako je to v prípade tehotnej ženy, ktorá riziko otehotnenia mohla predvídať, a tak nesie zodpovednosť za jeho existenciu. Nemá však, podľa Boonina, rovnako ako hedonista, morálnu povinnosť znášať zodpovednosť za potreby plodu na prežitie.

---

75) Booninova diskusia je výrazne polemická a štruktúrovaná ako „za“ a „proti“ argumentácia takmer akoby v argumentačnom pavúku.

76) BOONIN, D.: *A Defence of Abortion*; s. 159.

77) *Tamže*, s. 161.

78) *Tamže*, s. 162.

79) *Tamže*, s. 156 a s. 164.

80) *Tamže*, s. 166.

81) *Tamže*, s. 169 a nasl.

82) Boonin tu rozlišuje medzi dvoma zodpovednosťami – zodpovednosťou za existenciu plodu, ktorý má tak isté potreby, a zodpovednosťou za to, že ak plod existuje, má isté potreby, ktoré je potrebné naplňať. *Tamže*, s. 169.

83) *Tamže*, s. 187.

O čo ide v diskusií o umelom ukončení tehotenstva?

Na záver naznačme, že Boonin sa zaoberá aj námietskou rozdielu medzi zabitím a nechaním zomrieť. Umelé ukončenie tehotenstva má byť práve zabitím a odpojenie huslistu má byť ponechaním huslistu zomrieť. V tom je kľúčový rozdiel z hľadiska morálky. Boonin kontruje hneď paradoxom: hysterotómia ako forma umelého ukončenia tehotenstva (zárok podobný cisárskemu rezu) je bližšie k ponechaniu zomrieť, než k zabitíu. Je zároveň aj nebezpečnejšia pre ženu, hoci teoreticky by mohla byť vykonaná i v skorých štádiách tehotenstva.⁸⁴⁾ Argumentačne Boonin ukazuje, že tento spôsob je obdobný ako odpojenie huslistu, a ak súhlasíme s premisami, že hysterotómia je morálne prípustná, ukazuje, ako sa dané pri domyslení aplikuje aj na iné formy ukončenia tehotenstva.⁸⁵⁾

V tejto časti štúdie sme ukázali, že kľúčovou otázkou v diskusií o umelom ukončení tehotenstva nie je otázka, či plod má alebo nemá právo na život. Tiež sme ukázali, že ak aj plodu toto právo prisúdime, debata sa tým neuzatvára a umelé ukončenie tehotenstva možno právne regulovať rôzne. A to aj tak, že sa umožní žene slobodne sa o ukončení tehotenstva rozhodnúť.

V ďalšej časti štúdie budeme argumentovať, že v skutočnosti, pokiaľ ide o podstatu diskusie, nejde o balansovanie práva na život plodu a práva na súkromie ženy, čím nadviažeme na už prezentované argumenty.

3 Právnický mýtus II.: Právo na život (ochrana života) sa má balansovať proti právu na súkromie tehotnej ženy

Naša domáca diskusia príliš neproblematicky prijala právo na súkromie ženy ako princíp, proti ktorému treba vážiť hodnotu nenarodeného života. S roztrúseným právnym základom a bez predošlej silnej judikatúry ústavného súdu v oblasti autonómie a reprodukčných práv, ostala táto formulácia mierne vyprázdnenou, hoci, ako sme už aj skôr naznačili, je relatívne ľahké ju spojiť s pojmom slobody.⁸⁶⁾

Osobná autonómia človeka, a teda aj isté jeho rozhodnutia sú v ústavných textoch chránené cez rôzne ustanovenia skôr typicky, nie výnimočne, a tak aj v našej ústave nájdeme viac základov, než je len Čl. 19 ods. 2 ústavy. Podobne je to aj v Spojených štátoch amerických, kde *due process klauzly* môžeme nájsť nielen v štrnástom dodatku, ale aj v dodatkoch iných. Práve v rozhodnutí *Planned Parenthood Najvyšší súd* vytvoril bohatú definíciu súkromia a jeho ochrany právom, najmä cez ochranu rozhodnutí týkajúcich sa manželstva, antikoncepcie, rodinných vzťahov, vzdelania atp., keď okrem iného uviedol: „*Naše právo poskytuje ústavnú ochranu osobným rozhodnutiam vzťahujúcim sa na rodinu, rekreáciu, rodinné vzťahy, výchovu detí a vzdelanie. (...) Tieto záležitosti zahŕňajú najintímnejšie a najosobnejšie voľby, aké človek v živote môže urobiť, voľby kľúčové pre osobnú dôstojnosť a autonómiu, ktoré sú kľúčové pre slobodu tak, ako je chránená štrnástym dodatkom. V srdci slobody je právo určovať svoj vlastný koncept existencie, významu vesmíru a tajomstva ľudského života. Presvedčenia o týchto veciach by nemohli byť súčasťou našej osobnosti, ak by boli formované štátnym donútením.*“⁸⁷⁾

---

84) Tamže, s. 193.

85) Tamže, s. 202 a nasl.

86) Tak to napokon urobil aj ústavný súd v bode 2.4 rozhodnutia PL. ÚS 12/01.

87) *Planned Parenthood of Southeastern Pa. v. Casey*, s. 851. Toto vyjadrenie súd viackrát opakoval, napríklad aj v súvislosti s prieskumom ústavnosti trestania sodomie a homosexuálnych stykov, napríklad v *Lawrence et. al. v. Texas*, 539 U.S. 558 (2003), s. 13.

Antonin Scalia, sudca Najvyššieho súdu Spojených štátov amerických, citovanú pasáž výsmešne pomenoval ako „sladké-mystérium-života“. Tvrdil, že táto myšlienka buď spochybňuje totalitu právnej vedy alebo neznamena vôbec nič. Podľa neho je pravdivá skôr druhá možnosť. Totiž, sám taký zákon, ktorý by obmedzoval právo určovať si vlastné životné koncepty, ani nevidel. Ak má však pasáž odkazovať na obmedzenie verejnej moci právne regulovať správanie založené na tom, ako si vymedzíme jednotlivé životné koncepty, potom podľa Scaliu „*zjedla vládu práva*“.⁸⁸⁾ Krátko Scaliovi kontrujme len tým, že táto klauzula v skutočnosti len rámcovo vymedzuje, ktoré zásahy štátu sú principiálne prípustné a ktoré nie. Nie je však samostatným ústavným testom. Na jej aplikáciu v konkrétnom prípade je ešte potrebné zastávať istú sudcovskú filozofiu. A rôzne sudcovské filozofie tu prinesú rôzne výsledky.

V tejto časti článku však ponúkame širšiu argumentáciu v prospech ochrany reprodukčnej autonómie žien, než právo na súkromie, a to argumentáciu, ktorá akcentuje vplyv tehotenstva a materstva na rodovú rovnosť a ďalšie práva. Nezabudnime, že Dworkin tento typ rozhodnutí kryje aj slobodou svedomia a náboženského vyznania. Budeme tiež tvrdiť, že v debata sa ako by vystrihla hypotetická žena, a bez kontextu sa robí filozofický argument o tejto hypotetickej žene, ktorej záujmy majú stáť proti záujmom plodu.

3.1 Nielen právo na súkromie...

V prvej časti článku sumarizované rozhodnutia Najvyššieho súdu USA a ústavného súdu stáli argumentačne na tom, že tehotná žena má právo na súkromie, ktoré sa vyvažuje proti hodnote života plodu. Planned Parenthood sa snažilo postaviť protiváhu širšie, a spomenulo aj vplyv získanej reprodukčnej autonómie na rovnosť žien. Práve línia rovnosti chýba nielen nášmu rozhodnutiu ústavného súdu, hoci ju zástupca Národnej rady Slovenskej republiky veľmi krátko spomenul, ale dostatočne nie je zastúpená ani v našej domácej diskusii. Ak už zastúpená je, tak viditeľne skôr v pozorovaniach, že o reprodukcii žien v legislatívnej podobe opäť diskutujú a rozhodujú predovšetkým muži.

Na líniu argumentácie rovnosťou výrazne upozornila vtedajšia federálna sudkyňa, neskoršia sudkyňa Najvyššieho súdu USA, Ruth Bader Ginsburgová. V článku, v ktorom reaguje na *Roe v. Wade* rozhodnutie s odstupom desaťročia, tvrdí, že rozhodnutie sa nemalo snažiť byť aplikovateľné na všetky národné legislatívy, a hlavne malo byť založené na úvahe o rodovej rovnosti. Teda malo byť vnímané ako prípad diskriminácie žien na základe pohlavia a rodu (pričom klauzula rovnosti je tiež súčasťou štrnásteho dodatku).⁸⁹⁾ Ginsburgová s odkazom na akademika Kennetha Karsta konštatuje, že pri obmedzovaní reprodukčnej autonómie žien ide totiž skutočne „o možnosti, ktoré ženy dostanú, aby mohli ako rovní partneri/partnerky participovať na spoločenskom, politickom a hospodárskom živote národa.“⁹⁰⁾ K tejto myšlienke sa o pár riadkov vrátime. Vyzerá jednoducho a samozrejme, v mnohom je však prevratná.

---

88) Pozri odlišné stanovisko sudcu Scaliu k rozhodnutiu Najvyššieho súdu Spojených štátov v prípade *Lawrence et. al. v. Texas*, 539 U.S. 558 (2003).

89) Pozri GINSBURG, R. B.: *Some Thoughts on Autonomy and Equality in Relation to Roe v. Wade*; in: *North Carolina Law Review*, roč. 63 (1985), s. 375 – 386. Z kontextu je zjavné, že Ginsburgová hovorí o „sex discrimination“ aj o „gender-based classification“ tak, že obidve zahŕňajú pohlavie (biologické danosti) aj rod (spoločensky vytvorené charakteristiky a stereotypy), ako dôvody ne/legitímneho odlišného zaobchádzania.

90) Tamže, s. 375.

O čo ide v diskusií o umelom ukončení tehotenstva?

Ak by Najvyšší súd, podľa Ginsburgovej, ako základ prieskumu zvolil testovanie individuálnej úpravy cez rodovú diskrimináciu (orig. *gender-based classification*), mal by istejší právny základ prieskumu,⁹¹⁾ a zároveň by sa zrejme vyhol tak silnému odporu, aký rozhodnutie vzbudilo a ktorý napokon viedol aj k sprísňovaniu legislatívy.⁹²⁾ Ginsburgová vlastne navrhovala, aby súd pokračoval v línii rozhodnutí, ktorými postupne zvyšoval štandard prieskumu⁹³⁾ v prípade rozlišovania na základe pohlavia a rodu, pričom jej dlhodobým cieľom bolo, aby pohlavie a rod boli podozrivým rozlišovacím kritériom na úrovni kritéria rasy.⁹⁴⁾ V danom čase bola na Najvyššom súde stabilizovaná stredná úroveň prieskumu, teda nie prísny test, ale na druhej strane test prísnejší než test racionality.⁹⁵⁾

Pri použití *due process* klauzuly sa však obchádza výrazná časť problému, lebo je zvláštne hovoriť, že pri diskriminácii napríklad v prípade tehotenstva nejde o rodovú diskrimináciu práve preto, že komparátorom nie je nevyhnutne muž, ale netehotná osoba.⁹⁶⁾

Pri regulácii reprodukcie žien teda nejde len o právo na súkromie, ale o celý komplex práv ovplyvňujúcich a definujúcich ekonomický, politický (aj verejný) a celkovo spoločenský život, ako už avizoval Kenneth Karst, pričom napokon sa veľmi podobná formulka neskôr objavila v už spomenutom *Planned Parenthood* rozhodnutí. Karst a Ginsburgová ju však rozvíjajú.

- (i) Spoločnosť viac stigmatizuje ženy, ktoré otehotnejú mimo manželstva, než mužov, ktorí majú deti mimo manželstva.
- (ii) Spoločnosť očakáva, že za dieťa, jeho výchovu a starostlivosť, prevezme hlavnú zodpovednosť žena-matka, nie otec, hoci biologicky to nie je nevyhnutné.
- (iii) Spoločnosť očakáva, že žena sa bude starať o dieťa aj keď otec odmietne otcovstvo a nie je ochotný na jeho výživu prispievať, keďže je nechcené.⁹⁷⁾

Môžeme sa pýtať, ako veľmi sa situácia v spoločenských očakávaniach zmenila za viac ako tridsať rokov od publikovania Ginsburgovej článku. A výberovo môžeme dodať, že:

- (i) materstvo sa spája so znížením mzdy, otcovstvo, naopak, s jej zvýšením;⁹⁸⁾

---

91) *Tamže*, s. 376.

92) *Tamže*, s. 377 a s. 381 – 382.

93) *Tamže*, s. 377 a nasl.

94) Pozri HIRSHMAN, L.: *Sisters in Law*; s 40 a nasl. KERBER, L. K.: *Before Frontiers There Was Reed: Ruth Bader Ginsburg and the Constitutional Transformation of the Twentieth Century*; in: Dodson, S.: *The Legacy of Ruth Bader Ginsburg*; Cambridge University Press: New York, 2015, s. 36 – 38.

95) GINSBURG, R. B.: *Some Thoughts on Autonomy and Equality in Relation to Roe v. Wade*; s. 378.

96) *Tamže*, s. 379.

97) *Tamže*, s. 382 a nasl.

98) Inštitút finančnej politiky Ministerstva financií Slovenskej republiky v roku 2017 vypočítal, že pokles mzdy za každé dieťa je u žien 0,7 percentuálneho bodu, u mužov zas ide o zvýšenie o 3,1 percentuálneho bodu. Komentár k analýze rodových rozdielov v mzdách „Rovnaký plat za rovnakú robotu“, dostupný na: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/4942/71/Komentar_gender_gap_20170308.pdf (2. november 2019), s. 4. Navyše, ako pravdepodobne reaguje zamestnávateľ na oznámenie zamestnankyne, že s partnerom čaká dieťa a napríklad aj žiada o vyšší plat? A ako pravdepodobne reaguje zamestnávateľ, ak mu to oznámi zamestnanec? Porovnaj BERDISOVÁ, L. – HOLUBOVÁ, B.: *Ne/rovné odmeňovanie žien a mužov*; in: Debrecéniová, J. (ed.): *Inšpekcia práce a zásada rovnakého zaobchádzania s dôrazom na pohlavie a rod: Právne rámce, bariéry, príklady dobrej praxe a odporúčania pre legislatívu, politiky a prax v SR*; Centrum vzdelávania MPSVR SR: Bratislava, 2014, s. 85.

- (ii) výskum pôrodnej a popôrodnej starostlivosti na Slovensku v ostatnom čase ukázal rozšírené porušovanie ľudsko-právnych požiadaviek, a to domácich aj zahraničných, pričom tehotenstvo a materstvo má celkovo vplyv na zdravie ženy;⁹⁹⁾
- (iii) pôsobenie vo verejnom živote sa ešte stále typicky spája s absenciou tzv. domácich povinností (vrátane starostlivosti o deti);¹⁰⁰⁾
- (iv) tehotenstvo a materstvo sú katalyzátormi násilia v partnerských vzťahoch, pričom sa zvyšuje aj ekonomická závislosť žien od partnera, a tak sa ich pozícia mocensky oslabuje a znižuje sa ich praktická autonómia.¹⁰¹⁾

Tehotenstvo a materstvo ovplyvňujú v podstate všetky aspekty života, a preto legislatíva v oblasti reprodukčných práv má vplyv na všetky tieto oblasti. Jednotlivé základné práva a slobody a ústavné hodnoty nie sú oddelené. Ako obmedzenie slobody prejavu počas socializmu malo automatický vplyv napríklad aj na právo na slobodnú voľbu povolania a na prípravu naň, či na právo sa zhromažďovať a združovať (ako napokon konštatuje aj Charta 77), tak aj právna úprava reprodukčnej autonómie má, ako iné práva, rovnako komplexný efekt. A to bez ohľadu na to, či jej základ nájdeme v práve na súkromie, v práve na rodovú rovnosť, či v práve na slobodu svedomia, náboženského vyznania a viery. Ústavné práva a princípy majú totiž synergický efekt a sú navzájom podmienené.

3.2 Žena v plod?

Tým, že sa prehliada šírka a hĺbka vplyvu tehotenstva a materstva (aj ako plurál) na celý život ženy a na jej rodinu, práve tým, že sa otázka vhodnej úpravy zužuje takmer na myšlienkový filozofický experiment balansovania života plodu a života, zdravia a autonómie ženy počas tehotenstva, dôraz sa kladie na parameter tehotenstva, ktorý ho nevystihuje. V tejto línii podľa väčšinového chápania kráča aj skôr popísaný Thomsonovej sugestívny obraz huslistu a ženy.¹⁰²⁾ Je však možné, že je takto interpretovaný práve preto, že v danej schéme premýšľame my, ako čitatelia a čitateľky. Boonin, ako sme už uviedli, Thomsonovú interpretuje inak. Napriek tomu naše domáce diskusie sú nastavené na spomenuté kontrapozície.

Možno práve dôraz na autonómiu ženy v rozhodovaní v *istom zmysle* podporuje práve túto izoláciu záujmov ženy a hodnoty života plodu, a ich vystrihnutie zo sociálneho okolia. Podľa Ginsburgovej by práve dôraz na rodový rozmer problematiky a na otázku rovnosti aj v širšom zmysle znamenal iné premýšľanie o otázkach povinnosti štátu v oblasti financovania tehotenstva, materstva, ale aj antikoncepcie, a zároveň by vo finále z práva ukončiť tehotenstvo urobil nielen negatívne právo, ale aj pozitívne právo, ak Ginsburgovej správne rozumieme.¹⁰³⁾ Preto

---

99) Pozri DEBRECÉNIOVÁ, J. (ed.): *Ženy – matky – telá: Ľudské práva žien pri pôrodnej starostlivosti v zdravotníckych zariadeniach na Slovensku; Občan, demokracia a zodpovednosť*. Bratislava, 2015, dostupné na: http://odz.sk/wp-content/uploads/Z-M-T_publ_el1_pod_sebou.pdf (10. november 2019). DEBRECÉNIOVÁ, J. (ed.): *Ženy – matky – telá II: Systémové aspekty porušovania ľudských práv žien pri pôrodnej starostlivosti v zdravotníckych zariadeniach na Slovensku; Občan, demokracia a zodpovednosť. Ženské kruhy*. Bratislava, 2016, dostupné na: http://odz.sk/wp-content/uploads/ZMT2_systemove_apekty_v6_w.pdf (10. november 2019).

100) BALLINGTON, J. (ed.): *Equality in Politics: A Survey of Women and Men in Parliaments; Reports and Documents no. 54*; Lausanne: Inter-Parliamentary Union, 2008, s. 72.

101) Pozri BODNÁROVÁ, B. – FILADELFIOVÁ, J. – HOLUBOVÁ, B.: *Reprezentatívny výskum výskytu a skúseností žien s násilím páchanom na ženách (VAW) na Slovensku; Inštitút pre výskum práce a rodiny*. Bratislava, 2008, s. 93 a nasl.

102) THOMSONOVÁ, J. J.: *Obrana interrupcií*; s. 24 a nasl.

103) GINSBURG, R. B.: *Some Thoughts on Autonomy and Equality in Relation to Roe v. Wade*; s. 383 a nasl.

O čo ide v diskusií o umelom ukončení tehotenstva?

---

by sa zákonodarca bol nútený pozeráť aj na to, aký skutočný prístup a k akej reprodukčnej kontrole majú ženy v akých sociálnych podmienkach, či o aké menšiny prípadne ide, a čo to pre ne a ich okolie znamená.

Presne v kontrapozícii o záujmoch ženy a o ochrane ľudského plodu rozmýšľal v PL. ÚS 12/02 náš ústavný súd. A tento štýl myslenia, len s inými závermi, nasleduje Radoslav Procházka v eseji *O myšiach a ľuďoch*.¹⁰⁴⁾

Procházka totiž konštatuje, že ústavný súd za kľúčovú pokladal otázku, či má plod do dvanásteho týždňa proti tehotnej žene, resp. jej rozhodnutiu ukončiť tehotenstvo, ochranu. Ak ju nemá, zákonná úprava by bola ústavne problematická. Súd odpovedá kladne, Procházka záporne. Za dostatočnú ochranu nepovažuje podanie žiadosti, oboznámenie o rizikách ukončenia tehotenstva lekárom, atď. Avšak problém je tu v samotnej otázke. Tá totiž nevyhnutne nestojí tak, ako ju ústavný súd postavil. Otázka totiž znie, či je vnútorná hodnota života dostatočne chránená. Takouto ochranou je potom aj to, čo Procházka považuje, práve naopak, za mechanizmy ochrany práva na súkromie tehotnej ženy, nie za ochranu plodu – hniezda záchranu, utajené pôrody, či efektívnejšie mechanizmy osvojenia dieťaťa. Nejde nám tu o to ukázať, prečo je hranica 12 týždňov racionálna (napr. vývoj plodu a jeho vedomia, spôsobilosť cítiť bolesť, atď.), ale o to, že sa na dané obdobie, vlastne ako na celé tehotenstvo a materstvo treba pozeráť komplexne, pričom ľudský život je chránený aj cez benefity jeho matky, a vnútorná hodnota života môže byť rešpektovaná dokonca aj rozhodnutím o jeho skončení – napríklad v prípade, ak je plod geneticky poškodený. Opäť, nejde nám tu o diskusiu medzi rôznymi pohľadmi na rôzne formy poškodenia plodu a ich vplyv na morálnosť ukončenia tehotenstva, ale o posunutie sa do iného priestoru vnímania diskusie, do iného argumentačného rámca.

Na izolácii ochrany plodu a ženy stojí aj Procházkova analógia, keď porovnáva psa a plod a hovorí, že pes je proti majiteľovi chránený do 12. týždňa viac než plod voči žene. Intuitívne máme súhlasiť s tým, že takýto záver z rozhodnutia ústavného súdu je absurdný (*argumentum ad absurdum*). Podobne ako u Thomsonovej je však táto analógia zbavená celého komplexu otázok, o ktorých je tento príspevok. A hoci nie je umelá, chýba jej aspekt prepojenia plodu a tela ženy, ich vzťah, vplyv existencie plodu a prípadne dieťaťa na prakticky celý hospodársky, spoločenský a verejný život.¹⁰⁵⁾ Chýba aj optika (rodovej) rovnosti. Procházkova sugestívna analógia teda zlyháva, lebo nie je takpovediac dostatočne analogická.

Preto, ak sa v úvode eseje Procházka pýta – kritizujúc rozhodnutie Najvyššieho súdu USA *Dred Scott* vo veci neuznania otroka za nositeľa práv, ale za objekt vlastníckeho práva otrokára – v čom je „rozdiel medzi tézou, že všetci ľudia sa síce rodia rovní, ale otroci nie, a tézou, že ľudský život je síce hodný ochrany už pred narodením, ale ľudský život mladší ako dvanásť týždňov prenatálneho veku nie?“¹⁰⁵⁾, môžeme odpovedať, že umelé ukončenie tehotenstva na žiadosť ženy do 12. týždňa, aj bez uloženia podmienok ako ochrana zdravia či života ženy, neznamená bez ďalšieho popretie maximy hodnoty ochrany života. Ten sa totiž chráni aj inak, než len prekážkami v prístupe k ukončeniu tehotenstva.

---

104) PROCHÁZKA, R.: *O myšiach a ľuďoch*; in: *Impulz*, 2/2008, dostupné na: <http://www.impulzrevue.sk/article.php?306> (12. október 2019). K dispozícii máme len elektronickú verziu eseje, nebudeme tak odkazovať na strany vo verzii tlačenej.

105) Procházkov zúžený pohľad je zrejmy aj z konštatovania, že „zákonná úprava dnes žene umožňuje „zariadiť si“ veci tak, aby vo svojom súkromnom živote bola napriek nechcenému tehotenstvu obmedzená práve len a len počas jeho trvania.“

Ak sa Procházka pýta, aký je rozdiel medzi tézou, že „ochrana vlastníckeho práva otrokára má prednosť pred ochranou rovnosti ľudí v dôstojnosti a v právach, a tézou, že ochrana súkromia tehotnej ženy má prednosť pred ochranou zatiaľ nenarodeného ľudského života?“ môžeme reagovať, že pri umelom ukončení tehotenstva nejde len o ochranu súkromia, ale o oveľa väčší komplex práv a záujmov ženy, jej rodiny, či spoločnosti, preto je téza, proti ktorej Procházka argumentuje, zle vybudovaná. A to aj z dôvodu falošnej kontrapozície. Navyše, vlastnícke právo (otrokára) nie je pripodobniteľné tomu, čo je v stávke pri tehotenstve a materstve. Ak sa Procházka pýta, aký je rozdiel medzi tézou, že „narodený človek môže byť predmetom vlastníckeho práva iného človeka, a tézou, že život človeka mladšieho ako dvanásť týždňov prenatálneho veku môže byť predmetom voľnej úvahy jeho matky?“, môžeme odpovedať, že medzi plodom a narodeným človekom existuje kľúčový rozdiel, a to napríklad v miere, v akej oni sami ako agenti realizujú vnútornú hodnotu svojho života, v akej sú teda už sami tvoriví a o čo zmarením ich tvorivosti na vnútornej hodnote života prichádzame. Pripomeňme však, že rovnako ako realizácia vlastníckeho práva, tak aj realizácia voľby v oblasti reprodukčných práv by mala mať, z pohľadu ochrany života, isté zodpovednostné parametre. Ich posudzovanie však z dobrých dôvodov, ktoré sú v príspevku roztrúsené, nechávame na ženu, nie na nejaký typ štátnej autority, napríklad komisiu.

Preto nemožno súhlasiť s Procházkovou odpoveďou, ktorá za jediný rozdiel medzi skôr uvedenými tézami pokladá to, že „prvé z týchto téz sú dnes všeobecne považované za príklad exemplárneho zlyhania súdnej ochrany ústavnosti, druhé sa, naopak, len nedávno stali súčasťou kánonu.“ Totižto, prvé z týchto téz sú skutočne považované za zlyhanie súdnej ústavnej kontroly, ale tie druhé sú výsledkom zaseknutia sa v slepých uličkách diskusie o umelom ukončení tehotenstva.

V tejto časti príspevku sme teda ukázali, že v skutočnosti pri diskusii o umelom ukončení tehotenstva nejde o rôzne verzie balansovania dvoch oddelených a protichodných záujmov, a že v hre nie je len právo na súkromie ženy, či právo na jej zdravie. V poslednej časti príspevku načrtujeme, ako sa spomenuté zaseknutia, až nedorozumenia či chyby diskusie zrkadlia v ostatných predložených návrhoch na sprísnenie podmienok umelého ukončenia tehotenstva.

4 Problém vo filozofii piatich legislatívnych návrhov na sprísnenie podmienok umelého ukončenia tehotenstva

Poslanecké návrhy z ostatného obdobia v istom zmysle celkom prirodzene opakujú problémy spoločenskej a právnej diskusie.

Návrh Richarda Vašečku, okrem iného, vylučuje možnosť ženy slobodne sa rozhodnúť o ukončení tehotenstva do 12. týždňa. Vyžaduje existenciu ohrozenia jej života a zdravia, absenciu vitality plodu po narodení, prípadne to, že došlo k trestnému činu, ktorého je tehotenstvo následkom. Aj tu však určuje iba lehotu 12 týždňov. Zároveň musí dôvodné podozrenie zo spáchania trestného činu byť potvrdené prokurátorom. V návrhu novely sa o plode hovorí ako o nenarodenom dieťati. Dôvodová správa k návrhu ako predmet sporu predkladá otázku, či život nenarodeného plodu treba chrániť alebo ho chrániť netreba.¹⁰⁶⁾ Ako sme už zdôraznili,

---

106) Pozri všeobecnú časť dôvodovej správy: „Zástancovia ochrany života vidia spor v tom, či štát má chrániť život nenarodených detí, alebo nie.“ Dostupné na <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=469734> (12. október 2019).

skutočným predmetom sporu nie je či život plodu chrániť, ale ako celkovo chrániť vnútornú hodnotu života, vrátane života plodu. Rovnako, podľa dôvodovej správy nie je v súčasnosti rešpektované, že plod má právo na život. Toto právo mu bolo odňaté diskriminačne. Ak by totiž plod právo na život mal, potom by súčasná právna úprava toto právo zjavne porušovala. Opätovne, ako sme už ukázali na Booninovej argumentácii, aj uznanie práva na život plodu nie je principiálne nezlučiteľné s takpovediac liberálnou právnou úpravou. Ak plodu priznáme plné právo na život od momentu vzniku organizovanej cerebrálnej aktivity, teda aj kedykoľvek medzi 25. a 32. týždňom, stále je hranica dvanástich týždňom výrazne pod týmto kritériom. Ak aj priznáme právo na život plodu od počatia, argument samaritánky nám ukazuje, že ukončenie tehotenstva nie je bez ďalšieho nemorálne, a tak by nemalo byť ani nelegálne. Argumenty na strane zástancov možnosti umelého ukončenia tehotenstva zužuje Vašečkov návrh do roviny autonómie a nezasahovania štátu do súkromia jednotlivcov. Ako sme ukázali, argumentácia zástancov a zástankýň slobodnej možnosti ukončiť tehotenstvo je potenciálne oveľa širšia. Návrh tiež rovnako ako iné návrhy (Lukáč, Krajniak), pracuje s koncepciou nevinnosti plodu, ktorú sme už kritizovali.

Poslanec Marian Kotleba a ďalší prezentujú svoj návrh ako kompromis, aj keď návrh znižuje hranicu na slobodné rozhodnutie ženy na 8 týždňov. Tehotné ženy prezentuje ako v zásade padlé ženy s narušeným rebríčkom hodnôt.¹⁰⁷⁾ Argumentačne stavia aj na nepriaznivom demografickom vývoji a pokladá súčasný demografický trend za neudržateľný z hľadiska dôchodkového. Ako nápravu však neponúka zmenu dôchodkového poistenia, ale objektivizovanie žien a napokon aj plodov, lebo ich vníma ako prostriedky na napĺňanie cieľov iných. Rovnako ako predošlý návrh vychádza z filozofie, že plod má právo na život od narodenia, a tak je 12-týždňová lehota na ukončenie bez ohrozenia života a zdravia, atď. porušujúca toto právo. Ale keďže jej zrušenie by bolo nerealistické, návrh ponúka jej zníženie. Stojí teda na obdobnom nedorozumení ako návrh poslanca Vašečku.

Tretí augustový návrh poslancov Lukáča a Krajniaka znižuje lehotu na slobodné rozhodnutie ženy až na 7 týždňov. Argumentuje nasledovne: „*Ludský plod je bytosť, ktorá môže stratiť budúci úplný ľudský život – presne taký život, aký žijeme teraz my. Ťažko si možno predstaviť, že by strata predmetu takého významu, strata hodnoty, ktorá je pre nás tou najdôležitejšou na svete, nemala mať žiadnu morálnu váhu.*“¹⁰⁸⁾ Ponúkajú teda verziu future-like-ours argumentu, ktorý bol vyvrátený v časti 2.2.1 tejto štúdie. Navyše, spájajú ho s kritériom vzniku tlkotu srdca, ktoré má byť podkladom hranice 7 týždňov. O budúcnosť môže prísť niekto, kto ju má aspoň cez túžby. Tie môže mať vďaka istej mozgovej aktivite, určite nie na základe toho, že mu začína byť srdce. Navyše sa javí, že poslanci cez tlkot srdca, ako kritérium získania budúcnosti, robia dvojičku ukončeniu tlkotu srdca ako kritéria jej straty (kritéria vyhlásenia za mŕtveho). Tento spôsob hodnotenia určenia úmrtia sa z dobrých dôvodov nepoužíva už desiatky rokov.¹⁰⁹⁾

---

107) Dôvodová správa úplne bez dát uvádza, že „[o]brovské množstvo matiek ide na potrat len kvôli kariére, povýšeniu v práci, kvôli udržaniu si štíhlejšej postavy, kvôli zhýralému životnému štýlu a túžbe „predĺženia“ si mladosti, či kvôli pohodlnosti.“ Dostupné na <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=469931> (12. október 2019).

108) Dostupné na <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=470035> (12. október 2019).

109) Pozri správu navrhujúcu zavedenie kritéria úmrtia cez funkcionality mozgu; BEECHER, H. K.: Harvard Ad Hoc Committee. A definition of irreversible coma: Report of the ad hoc committee of the Harvard Medical School to examine the definition of brain death; JAMA. 1968, roč. 205, č. 6. s. 337 – 340.

Návrh poslancov a poslankýň za stranu Obyčajní ľudia a nezávislé osobnosti navrhuje, okrem iného, upraviť aj text informácie, ktorá má byť poskytnutá žene žiadajúcej o umelé ukončenie tehotenstva. Rozširuje však aj možnosť nemocenskej dávky pre ženu, ktorá sa rozhodla pre utajený pôrod. V istom zmysle sa teda vydáva cestou nudgingu – motivovania pre isté rozhodnutie. Hranica medzi motiváciou o nátlakom je však v zásade tenká, a do informácií, ktoré majú byť podané žene, sa dostáva v istom zmysle viac presvedčania, než informovania. Návrh je však z hľadiska nami sledovaných parametrov – zapadnutí do slepých uličiek diskusie, lepší než predošlé spomenuté návrhy.

Návrh poslankýň za Slovenskú národnú stranu, ktorý bol napokon schválený aj v druhom čítaní, ale nie v čítaní treťom, v pôvodnom texte zavádzal aj sonografické vyšetrenie ženy, ktorého výsledkom malo byť zobrazenie plodu a prípadne aj tlkotu jeho srdca. Cieľom návrhu malo byť podľa dôvodovej správy zvýšenie informovanosti ženy pred závažným úkonom, ktorým ukončenie tehotenstva je.¹¹⁰⁾ Z diskusií o návrhu vyplýva, že aj v tomto prípade išlo o isté presvedčanie tehotnej ženy, aby tehotenstvo neukončila. V priebehu legislatívneho procesu sa vyskytol aj pozmeňovací návrh predlžujúci čakaciu dobu na odoslanie žiadosti o umelé ukončenie tehotenstva a návrh žiadajúci pred ukončením tehotenstva vyhlásiť, že otec plodu s ukončením tehotenstva súhlasí. Tu len pripomeňme otázku neprimeraného bremena v *Planned Parenthood*. Z hľadiska komplexnosti je aj tento návrh poslankýň postavený na videní záujmov tehotnej ženy ako konkurujúcich záujmom plodu. Uviazol tak v línii snáh ochrániť plod pred tehotnou ženou.

Namiesto záveru

O slobode rozmýšľame často veľmi zjednodušene, a aj práve preto ju kritizujeme. Dávame ju do protikladu k pravidlám a disciplíne. Nevidíme, že je predovšetkým ich produktom. Nachádzame ju najmä vtedy, keď sme sami. Nie vtedy, keď sme s inými, a slobodne s nimi tvoríme. Napríklad aj v rozhovore. Filozof Martin Buber zdôrazňoval predovšetkým našu prepojenosť – ako vo vzťahu s iným/i získavame inú kvalitu. Fraternita ako bratstvo a sesterstvo je však krokom, ktorý vo výchove nasleduje až po nevyhnutnom dočasnom oddelení sa. Keď sa stávame sami sebou, aby sme sa mohli stať sami sebou v spoločenstve. Buberova myšlienka použitá ako motto príspevku má naznačovať práve spomenuté rozmery nášho života spolu, v prostredí ktorého prebieha aj diskusia o vhodnej úprave ukončenia tehotenstva. Autonómia ženy je v rámci nej veľmi dôležitým argumentom, rovnosť a nezávislosť ženy a žien celkovo je však nemenej dôležitou hodnotou. Keďže napokon ide o formy našej spolupatričnosti k životu, je dôležité hľadať spoločný základ, na ktorom sa vieme o týchto formách rozprávať.

Zoznam použitej literatúry

Monografie, články a príspevky v zborníkoch

BEECHER, H. K: Harvard Ad Hoc Committee. A definition of irreversible coma: Report of the ad hoc committee of the Harvard Medical School to examine the definition of brain death. JAMA. 1968, roč. 205, č. 6, s. 337 – 340

---

110) <https://www.nrsr.sk/web/Dynamic/DocumentPreview.aspx?DocID=471933> (7. december 2019).

- BERDISOVÁ, L. – HOLUBOVÁ, B.: Ne/rovné odmeňovanie žien a mužov. In: DEBRECÉNIOVÁ, J. (ed.): Inšpekcia práce a zásada rovnakého zaobchádzania s dôrazom na pohlavie a rod: Právne rámce, bariéry, príklady dobrej praxe a odporúčania pre legislatívu, politiky a prax v SR. Centrum vzdelávania MPSVR SR: Bratislava, 2014, s. 85 – 127; 365 s.
- BERDISOVÁ, L.: Umelé prerušenie tehotenstva 20 rokov po 20.-tich rokoch po páde komunizmu – prípad ektogenézy. In: PRÍBELSKÝ, P. (ed.): Ústavné právo 20 rokov po páde komunizmu. Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk: Plzeň: 2011, s. 102 – 115; 188 s.
- BLACKBURN, S.: Oxford Dictionary of Philosophy. (druhé vydanie) Oxford: OUP, 2005, 407 s.
- BODNÁROVÁ, B. – FILADELFIOVÁ, J. – HOLUBOVÁ, B.: Reprezentatívny výskum výskytu a skúseností žien a násilím páchanom na ženách (VAW) na Slovensku. Inštitút pre výskum práce a rodiny: Bratislava, 2008, 196 s.
- BOONIN, D.: A Defence of Abortion. (Prvé vydanie.) Cambridge University Press: New York, 2003, 350 s.
- COOKE, E. J.: Ústava Spojených štátov amerických. Nadácia Občan a demokracia: Bratislava, 1999, 152 s.
- DEBRECÉNIOVÁ, J. (ed.): Ženy – matky – telá: Ľudské práva žien pri pôrodnej starostlivosti v zdravotníckych zariadeniach na Slovensku. Občan, demokracia a zodpovednosť: Bratislava, 2015, 226 s.
- DEBRECÉNIOVÁ, J. (ed.): Ženy – matky – telá II: Systémové aspekty porušovania ľudských práv žien pri pôrodnej starostlivosti v zdravotníckych zariadeniach na Slovensku. Občan, demokracia a zodpovednosť. Ženské kruhy: Bratislava, 2016, 280 s.
- DWORKIN, R.: Is Democracy Possible Here? Principles for a New Political Debate. Princeton – Oxford: Princeton University Press, 2006, 177 s.
- DWORKIN, R.: Life's Dominion. An Argument About Abortion, Euthanasia, and Individual Freedom. Alfred A. Knopf: New York, 1993, 273 s.
- DWORKIN, R.: Morálnosť interrupcií. In: Kol. aut.: Právo ženy? Kalligram: Bratislava, 2004, s. 100 – 154; 224 s.
- GINSBURG, R. B.: Some Thoughts on Autonomy and Equality in Relation to Roe v. Wade. In: North Carolina Law Review, roč. 63 (1985), s. 375 – 386
- HARDOŠ, P.: Pozri, kto je osobou: Interrupcie a morálny status plodu. In: Kapitál, 9/2018
- HIRSHMAN, L.: Sisters in Law. Harpers-Collins Publishers: New York, 2016, 432 s.
- KERBER, L. K.: Before Frontiero There Was Reed: Ruth Bader Ginsburg and the Constitutional Transformation of the Twentieth Century. In: DODSON, S.: The Legacy of Ruth Bader Ginsburg. Cambridge University Press: New York, 2015, s. 31 – 43; 314 s.
- LUTERÁN, M. – BARTHO, B. – DANIŠKA, P. – CHROMÍK, A.: Ako chrániť život. Inštitút pre ľudské práva a rodinnú politiku: Bratislava, 2014, 140 s.
- LALÍK, T.: Právo na život ako základné ľudské právo. In: Bulletin slovenskej advokácie, roč. 14, 2008, č. 7-8, s. 19 – 27
- PROCHÁZKA, R.: O myšiach a ľuďoch. In: Impulz, 2/2008

Berdisová, L.

THOMSONOVÁ, J. J.: Obrana interrupcií. In: Kol. aut.: Právo ženy? Kalligram: Bratislava, 2004, s. 22 – 43; 224 s.

WILAND, E.: Unconscious violinist and the use of analogies in moral argument. In: Journal of Medical Ethics, roč. 26 (2000), s. 466 – 468

WINTR, J.: Alexyho vážící formule. In: Právník, 2016, roč. 155, č. 5, s. 446 – 461

Rozhodnutia súdnych orgánov

Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA Doe v. Bolton, 410 U.S. 179 (1973)

Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA Roe v. Wade, 410 U.S. 113 (1973)

Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA Planned Parenthood of Southeastern Pa. v. Casey, 505 U.S. 833 (1992)

Rozhodnutie Najvyššieho súdu USA Lawrence et. al. v. Texas, 539 U.S. 558 (2003)

Rozhodnutie Ústavného súdu Slovenskej republiky PL. ÚS 12/01 zo 4. decembra 2007

Právne predpisy

Ústava Slovenskej republiky; vyhlásená pod č. 460/1992 Zb.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zákon č. 345/2009 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva

Vyhláška Ministerstva zdravotníctva Slovenskej socialistickej republiky č. 74/1986 Zb., ktorou sa vykonáva zákon Slovenskej národnej rady č. 73/1986 Zb. o umelom prerušení tehotenstva

Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 62/1987 Zb. o Dohovore o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien

Iné

BALLINGTON, J.(ed.): Equality in Politics: A Survey of Women and Men in Parliaments. Reports and Documents no. 54. Lausanne: Inter-Parliamentary Union, 2008, 105 s.

Kol. aut: Komentár 2017/5: „Rovnaký plat za rovnakú robotu?“ Analýza rodových rozdielov v mzdách. Inštitút finančnej politiky Ministerstva financií SR, 6 s., dostupný na https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/4942/71/Komentar_gender_gap_20170308.pdf

Kol. aut: Potraty v Slovenskej republike 2017. Edícia zdravotnícka štatistika. Národné centrum zdravotníckych informácií: Bratislava, 2018, 60 s., dostupné na http://data.nczisk.sk/statisticke_vystupy/Potraty/Potraty_v_SR_2017.pdf
<http://www.nczisk.sk/>
<https://www.nrsr.sk/>